

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2009:9
ISSN 1654-0247

Urvalsproblematiken på folkbibliotek:
En studie av etik och estetik kring urval av populärlitteratur och erotisk litteratur
på sex svenska folkbibliotek

MALIN ALMQVIST

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Malin Almqvist**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel	Urvalsproblematiken på folkbibliotek; en studie av etik och estetik kring urval av populärlitteratur och erotisk litteratur på sex svenska folkbibliotek
Engelsk titel	Problems concerning selection of fiction in the public library, a study of the ethics and aesthetics pertaining to the selection of popular fiction and erotic literature in six Swedish public libraries
Författare	Malin Almqvist
Kollegium	3
Färdigställt	2009
Handledare	Bo Jarneving

Abstract:

The purpose of this Master's thesis is to investigate issues concerning librarians' view on three genres, (a) popular literature for women, (b) popular literature for men and (c) erotic literature, when choosing what to buy for their libraries. A qualitative method has been used and the empery consists of seven qualitative interviews with altogether eight librarians involved in choosing and buying literature. The theoretical framework is built on theories regarding concepts of hegemony and cultural hegemony; the male sex as norm; taste culture and quality.

The results show that three of the libraries in the study have a written purchase policy and that the policies that exist are very general. Guiding elements when buying literature are quality, objectivity, diversity and availability. Many of the informants use the library service-lists when choosing what to buy, whilst others try to get away from this for economic reasons. The informants often get proposals from the library visitors. In the cases when they reject suggestions, it is often due to racist, offending, violent or narrow-minded content. All of the informants try to keep a quality perspective when choosing literature. Popular literature is bought as a consequence to high demand, but sometimes it is rejected on grounds of low quality. Earlier, several writers of the romance-genre have been rejected but are accepted nowadays. Popular literature for men is commonly bought and many of the informants confirm that they have been more liberal when buying this genre compared to love novels. Erotic literature was present in all libraries except one, and was bought on grounds of good reviews or for being classics. The study shows that erotic literature is not bought if it is regarded too violent, humiliating or of low quality. Humiliation and violence is accepted to a higher degree if it takes part in an erotic classic compared to a newer book of a less known author.

Nyckelord urvalsproblematik, skönlitteratur, folkbibliotek, etik, estetik, populärlitteratur, erotisk litteratur

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Syfte.....	7
1.4 Frågeställningar.....	7
1.5 Förförståelse.....	7
1.6 Avgränsningar.....	7
1.7 Begrepp och definitioner.....	7
2 Tidigare forskning och övrig litteratur.....	10
2.1 Bibliotek och inköp.....	10
2.2 Populärlitteratur.....	14
2.3 Erotisk litteratur på folkbibliotek.....	15
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning.....	16
3 Teoretiskt ramverk.....	18
3.1 Hegemoni och kulturell hegemoni.....	18
3.2 Mannen som norm.....	19
3.3 Smakkultur.....	20
3.4 Kvalitet.....	21
4 Metod och material.....	23
4.1 Metod.....	23
4.2 Författarna som omtalas i intervjuerna.....	24
4.3 Populärlitteraturen.....	25
4.4 Den erotiska litteraturen.....	26
4.5 Urval.....	27
4.5.1 Presentation av informanterna.....	28
5 Resultat.....	30
5.1 Hur ser inköpsprocessen ut på folkbibliotek gällande skönlitteratur?.....	30
5.1.1 Allmän inköspolicy.....	30
5.1.2 Tillvägagångssätt i inköpsprocessen.....	30
5.1.3.3 Vad en inköpsansvarig bör kunna.....	32
5.1.4 Vad som uppfattas som svårt i inköpssituationen?.....	32
5.1.5 Vad som väljs bort.....	33
5.1.6 Kritik ifrån låntagare.....	33
5.2 Definition av kvalitet och förhållningssätt till kvalitetsbegreppet.....	33
5.3 Resonemangen kring populärlitteratur.....	35
5.3.1 Med kvinnor som främsta målgrupp.....	35
5.3.2 Med män som främsta målgrupp.....	37
5.4 Resonemangen kring erotisk litteratur.....	38
5.5 Sammanfattning av resultat.....	40

6 Analys.....	42
6.1 Folkbibliotekens inköpsavgöranden och Gramscis kulturella hegemoni?.....	42
6.2 Kvalitet, i bibliotekens bestånd eller i dess service?.....	43
6.3 Urval av populärlitteratur ur ett genusperspektiv.....	44
6.4 Erotisk litteratur och smakkulturer?.....	45
7 Diskussion och slutsatser.....	47
8 Sammanfattning.....	52
Källförteckning.....	54
Bilaga: Mail till biblioteken.....	57
Bilaga: Intervjumall	58

1 Inledning

I den här uppsatsen inriktar jag mig på etiken och estetiken kring val av skönlitteratur i inköpsammanhang på folkbibliotek. Vilka teorier, värderingar, föreställningar och ideal kan man finna i litteraturen som beskriver detta problemområde? Vilka genrer räknas som "sämre" litteratur? Hur resoneras det i biblioteksvärlden kring "tantsnuskromaner" skrivna av författare som exempelvis Jackie Collins, Margit Sandemo och Virginia Andrews? Resoneras det likadant angående "manlig" skönlitteratur skriven av författare såsom Jan Guillou och Frederick Forsyth? Hur ser bibliotekarier på erotisk litteratur och inköp av densamma?

Ämnet har en relevans för Biblioteks och Informationsvetenskap eftersom jag anser det är viktigt att man som bibliotekarie reflekterar över sina egna ställningstaganden och normer avseende litteratur och vad dessa har för inverkan i inköpsavgörandet, samt att man bör reflektera över vad det är som gör viss litteratur bra respektive dålig och varför. Då biblioteket är en del av samhället påverkas även det av det populärkulturella utbudet samtidigt som biblioteket traditionellt haft en funktion som en förmedlare av kvalitetslitteratur. Jag tror att bibliotekarier kan ha intresse av att ta del av denna studie då det kan vara givande att se exempel på vilka värderingar som kan finnas inom kåren. Då bibliotekslagen inte säger något om mediabestånd, bara att läsning skall främjas (Forsén 200, s. 28) kan det vara intressant för de yrkesverksamma att se vilka resonemang som finns och därigenom erbjudas möjligheten att reflektera över dessa. Studien kan även bidra med att visa på vilka bakomliggande orsaker som kan ligga till grund för ett visst utbud på biblioteken.

Inspirationen till denna uppsats fick jag efter att ha läst Ulla Lundqvists bok *Sagor om Sex och skräck. Populärromanen ännu en gång* (1991). Lundqvist har i denna bok analyserat populärromaner av författare som Virginia Andrews, Jean M. Auel, Jackie Collins, Margit Sandemo, Jan Guillou och Frederick Forsyth. Hon diskuterar vidare kring en debatt om populärromaner och då främst Collins böcker på biblioteken. Enligt Lundqvist valde många bibliotek att inte köpa in exempelvis Collins böcker. En bibliotekarie menar att vid Collins, Sandemo och Andrews, "där har vi satt gränsen, det har nog de flesta" (Lundqvist, 1991, s. 174).

Genom att bibliotekarierna väljer att köpa in viss litteratur och väljer bort annan litteratur sker ett maktutövande från bibliotekariernas sida gentemot låntagarna. Maktutövandet sker genom att bibliotekarierna kan styra över tillgängligheten till böcker, och därför styra vilken litteratur som ska finnas till användarnas förfogande på biblioteken. Detta är något som jag finner intressant då jag upplevt att något som lagts stor vikt vid under min utbildning i biblioteks och informationsvetenskap är just ödmjukhet gentemot användarna där bibliotekarien antar en underordnad roll för att inte upplevas som auktoritär. Det är också relevant att undersöka om det finns ett formellt regelverk inom biblioteksväsendet med avseende på kvalitetsurval, en fråga som Ulla Forsén berör i kapitlet, *Att bygga broar – skönlitteraturen och bibliotekets roll*, i boken *Den sköna skönlitteraturen* (2000). Hon skriver att kommunen har ansvar för biblioteken och även för vad som köps in. Riktlinjerna från kommunen är ofta generella och i Bibliotekslagen nämns det inget specifikt om mediabeståndets egenskaper (Forsén, 2000, s. 28).

Således fokuserar uppsatsen på bibliotekariernas motiv, resonemang och överväganden i samband med inköp av böcker, och vilka böcker som väljs bort och varför. Jag vill också undersöka om det finns en genusaspekt i den här frågan, om resonemangen kring "manlig" respektive "kvinnlighet" populärlitteratur ser ut på samma sätt. När det gäller manlig och kvinnlig litteratur så kommer Maria Skoglund i sin magisteruppsats *Litteraturens två kön: om manligt och kvinnligt läsande* (1997) fram till att det är ovanligt att kvinnliga författare har flest manliga läsare och att manliga författare har flest kvinnliga läsare. Hon skriver att kvinnorna läser

kvinnliga författare i ungefär lika stor utsträckning som de läser manliga författare medan männen läser ca tre gånger så många manliga som kvinnliga författare (Skoglund, 1997, s 57).

Lundqvist frågar sig om biblioteken skall vara "serviceinstitutioner som åtminstone i någon mån tar hänsyn till låntagarnas önskemål eller skall de enbart vara kulturbefrämjande och därtill möjligen också fostrande? Kan man använda de magra anslagen till inköp av yttlig underhållning som till och med kan klassas som vulgär och destruktiv? Och – kan samma bibliotek som köper hårdkokt "manlig" underhållning: thrillers, deckare, agentromaner, trovärdigt argumentera mot den kvinnliga FLN- genren¹" (Lundqvist, 1991, s. 164)?

Då jag själv inte har någon erfarenhet av arbete på bibliotek känns det nödvändigt att skapa en praktisk anknytning genom intervjuer med bibliotekarier som ansvarar för inköp. Jag har själv ett stort intresse av skönlitteratur och har alltid läst mycket. Ända sedan jag lärde mig läsa har jag läst det mesta som kommit i min väg, både klassiker och sådant som brukar betecknas som populärlitteratur. Tidigare gjorde jag ingen större åtskillnad mellan vad som var "bra" och "dålig" litteratur. Jag läste det som jag fann underhållande eller intressant, givetvis insåg jag att vissa böcker höll en högre litterär standard än andra, men det var inte förrän jag började min utbildning på bibliotekshögskolan jag på allvar började fundera över denna uppdelning. Eftersom jag är mest intresserad av skönlitteratur för vuxna kommer jag att begränsa mig till detta.

1.2 Problemformulering

Den här studien fokuserar på urvalsproblematiken gällande tre genrer på folkbibliotek, dessa genrer är populärlitteratur för kvinnor, populärlitteratur för män och erotisk litteratur. Genrerna är valda på grund av att de i någon mån kan anses som kontroversiella, därmed är förhoppningen att etiska och estetiska aspekter blir mer framträdande och den problematik som de inköpsansvariga bibliotekarierna ställs inför synliggörs på ett mer tydligt sätt. Därför är det i denna uppsats relevant att undersöka hur bibliotekarier resonerar kring dessa ovannämnda genrer. Skiljer sig åsikterna om dessa kategorier åt? Väljer man bort viss litteratur på grund av kvalitets skäl eller av moraliska-normativa skäl trots att den efterfrågas av användarna?

Valet av genrer grundas på min förförståelse av problemet. Detta innefattar att vissa genrer möjligen också bedöms utifrån andra kriterier än litterär kvalitet såsom vem författaren är, när boken är skriven och vilken budskap boken anses ha.

Det tycks finnas få formella riktlinjer för hur inköp av skönlitteratur skall gå till, och de som finns är ganska allmänt hållna (jmf Forsén 2000, s. 22), enskilda bibliotekarier och bibliotek verkar därmed ha ett stort inflytande gällande urvalsarbete. Det är därför önskvärt att få en inblick i hur bibliotekarier avgör vad som är lämpligt att köpa in och utifrån vilka kriterier bibliotekarier väljer ut skönlitteratur för inköp.

I biblioteksdebatten som pågått under många år så framgår det att vissa typer av populärlitteratur gång på gång valts bort, trots efterfrågan. Erotisk litteratur har inte heller alltid setts med blida ögon. Ett tidigt exempel är Mykle-fallet som gällde en roman utgiven hösten 1956 vars kontroversiella innehåll sågs som omoraliskt och pornografiskt vilket skapade fokus på frågan om bibliotekens rätt att bestämma över inköpen (Giselson, 1998, s. 9).

¹ Flärd - Lidelse – Njutning. Se Lundqvist 1991, s. 8

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att spegla urvalsproblematiken på folkbibliotek mot bakgrund av kvalitetsaspekter och den rådande urvals och inköpsituationen. Tre genrer skall undersökas dessa är: a) populärlitteratur för kvinnor, b) populärlitteratur för män samt c) erotisk litteratur.

Valet av dessa genrer grundar sig på en önskan om att tydliggöra etiken och estetiken vid urvalsarbete och inköpsavgöranden på några svenska folkbibliotek då förhoppningen är att de utvalda genrererna väl ska illustrera denna problematik i urvalsprocessen. En vinkel, ur vilken inköpsproblematiken speglas, är hur folkbibliotekarier definierar kvalitet och hur de förhåller sig till detta begrepp. Detta är relevant då populärlitteratur inte sällan anses stå i ett motsatsförhållande till begreppet kvalitet.

1.4 Frågeställningar

- Hur ser inköpsprocessen ut på folkbibliotek gällande skönlitteratur?
- Hur definierar folkbibliotekarier kvalitet och vad har de för förhållningssätt till detta begrepp?
- Hur ser resonemangen ut kring populärromaner skrivna för män respektive kvinnor?
- Hur ser resonemangen ut kring erotisk litteratur?

1.5 Förförståelse

I den tidigare forskningen och litteraturen så framgår det att bibliotekarier varit mer restriktiva med att köpa in vissa typer av litteratur, vilket hör till min förförståelse. Kärleksromaner och FLN-litteratur (tantsnusk) betecknar jag här som ”kvinnlig populärlitteratur”, medan deckare och agentromaner hamnar under ”manlig populärlitteratur”. Naturligtvis är dessa begrepp inte absoluta utan flytande eftersom män kan läsa kärleksromaner och kvinnor ofta läser deckare. Men för att göra det tydligare så har jag här gjort en åtskillnad mellan dessa två genrer.

1.6 Avgränsningar

Studien är avgränsad till frågan om urval och inköp av skönlitteratur för vuxna. Alltså berörs inte frågan om skönlitteratur för barn och ungdomar, inte heller frågan om andra medier än böcker på folkbiblioteken. Jag kommer inte att studera mitt ämne utifrån en användargrups perspektiv då jag anser att användaraspekten borde behandlas med ett större djup än vad som är möjligt i min studie, där betoningen istället ligger på bibliotekariernas erfarenheter och funderingar kring urval.

1.7 Begrepp och definitioner

Användare/låntagare

De personer som bibliotekarierna arbetar gentemot i sin yrkesroll och som utnyttjar bibliotekets tjänster. I denna uppsats använder jag begreppen användare och låntagare synonymt med varandra.

Populärlitteratur

I *Nationalencyklopedin* definieras populärlitteratur som en litteraturgenre som kan sägas föra litterära traditioner som etablerades redan före romantiken. Karaktäristiskt för denna genre är fasta mönster i berättarteknik, stil, personskildring och att värderingsnormer är viktigare än originalitet. Detta utesluter dock inte betydande didaktiska och moraliska inslag, experimentglädje eller nyskapande. Gränsen mellan populärlitteratur och så kallad högre litteratur anses numera flytande, och de flesta verk företer drag av såväl den förra som den senare, som

alternativa benämningar står, kiosk-, massmarknads, trivial- eller underhållningslitteratur (www.ne.se sidan besökt 2008-02-19).

Chick lit

När det talas om Chick lit i uppsatsen syftas det på en genre som uppstod ungefär i mitten av 1990-talet (Lundhag 2007, s 4). *Chick* kommer från engelsk slang för ung kvinna och *lit* är en förkortning av *literature* (Lundhag, 2007, s 8). Ofta är huvudpersonen en singelkvinna i 20-35 års åldern, som förenar modernt liv med arbete och kärlek ofta i storstadsmiljö. Allting beskrivs på ett humoristiskt sätt med en ironisk självutlämnande stil, exempel på författare inom genren är Marian Keyes, Jane Green och Helen Fielding.

FLN-genren

FLN står för Flärd – Lidelse – Njutning. FLN-litteraturen förknippas ofta med 1980-talet, då den hade sitt uppsving. Ordet "tantsnusk" är en annan beteckning på samma typ av litteratur (Karlsson, 2005, s. 6). Dessa böcker, skriver Anders Öhman (2002), attraherade läsarna med sina namn, till exempel Judith Krantz, Jackie Collins eller Sidney Sheldon. På senare tid har dessa efterträtt i popularitet av Rosamund Pilcher, och Maeve Binchy, vilka skriver mera romantiska och inte lika flärdfulla berättelser som "FLN-författarna" (Öhman, 2002, s. 69).

Manlig populärlitteratur

Detta är inte en allmänt vedertagen kategorisering. När jag i uppsatsen talar om "populärlitteratur för män", eller "manlig populärlitteratur" så avser jag bland annat detektivromaner, thrillers och agentromaner av författare såsom exempelvis Guillou och Forsyth.

Öhman skriver att den "traditionella hårdkokta deckaren" utmärks av två viktiga element. Dels en gestaltning av ett samtida vardagsliv och en välbekant samhällsproblematik. Det andra elementet innebär att hjälten måste bevisa och bekräfta sin duglighet i relation till omgivningen genom att bekräftas i sin identitet som man och social varelse. Öhman menar att så sker i de flesta deckare och thrillers, även i moderna varianter som exempelvis Guillous spionromaner (Öhman, 2002, s. 34-35).

BTJ-listan

Ett häfte ifrån Bibliotekstjänst, en beställningslista och samtidigt en recensionstjänst med omdömen skrivna av lektörer. Bibliotekstjänst ger ut 24 häften per år där nya böcker, och även andra medier presenteras och recenseras. BTJ häftet kallades tidigare för sambindningslistan vilket är ett begrepp som många fortfarande använder. Bokförlagen skickar in böcker till Bibliotekstjänst och det mesta tas upp i häftena och får ett omdöme. Förlagen skickar inte in särskilt mycket massmarknadslitteratur. Dessa böcker får oftast dåliga recensioner något som förlagen är medvetna om. Vuxenböcker får en recension medan barn- och ungdomsböcker får två. Skulle de två lektörerna vara oense i sin bedömning får boken ytterligare en recension. Genom BTJ- häftena har folk- och skolbiblioteken en chans att hinna med att orientera sig om vilka böcker som kommer ut (Yrliid, 1994, s. 113).

Erotisk litteratur

I Nationalencyklopedin anges att erotisk litteratur kan vara av ytterst skiftande art. Att skilja god erotik (som en naturlig del av vissa litterära verk) från ordpornografi (som är ett medel som enbart syftar till att hetsa upp läsaren) är inte alltid lätt. Litterär erotik ses ofta som god när den inte bara är välformulerat och bildrikt sensuell utan också lustfyllt lovsjunger, och fantiserar om,

den fysiska kärlekens njutningar. Erotiskt berättande finns förmodligen i någon form i alla kulturer. I västerländsk tradition ingår bland annat Bibelns Höga Visa, Aristofanes "Lysistrate", Ovidius "Konsten att älska", romerska väggklottrare, Boccaccios "Decamerone", Aretinos liderliga sonetter, Rochesters femaktspjäs "Sodom", Sades och Sacher-Masochs skrifter, anonyma viktorianers bekännelser, Anaïs Nins, Henry Millers och Pauline Réages romaner. Utanför Europa finns t.ex. "Kamasutra", en kärlekshandbok på sanskrit, och "Tusen och en natt" (www.ne.se sidan besökt 2009-01-28).

När jag i uppsatsen talar om erotisk litteratur så syftar jag på sådan skönlitteratur där det huvudsakliga innehållet är av erotisk/sexuell karaktär. Erotiken är alltså central i handlingen och inte bara en av flera ingredienser så som kan vara fallet i övrig skönlitteratur, till exempel FLN-litteratur. Jag gör ingen åtskillnad mellan erotisk och pornografisk litteratur i denna uppsats utan benämner all litteratur med ett huvudsakligt sexuellt innehåll som erotisk litteratur.

2. Tidigare forskning och övrig litteratur

I detta kapitel presenteras delar av den tidigare forskningen som är av betydelse för studien. Kapitlet är också att betrakta som en kortfattad ämnesbakgrund för att sätta uppsatsen i relation till forskning och annat material som tidigare skrivits inom området. Flera magisteruppsatser om inköp och urval på bibliotek har skrivits, varav många har handlat om litteratur för barn och ungdomar. Det har även skrivits uppsatser som behandlar frågan om populärlitteratur på folkbibliotek.

Litteratur som behandlar läsares synsätt och läsning av viss litteratur har här utelämnats, detta eftersom min studie inte koncentrerar sig på användare (läsare) utan på bibliotekariers synsätt på tidigare nämnda litteraturgenrer. En del av böckerna (exempelvis Lundqvist, 1991) som använts har valts ut just för att ge exempel på litteratur som anknyter till genrerna.

Den litteratur som presenteras nedan härrör från olika discipliner. De magisteruppsatser som nämns här är skrivna inom ämnet Biblioteks och informationsvetenskap. Både Lundqvists, Stjärne Nilssons och Öhmans böcker som nämns här hör till området litteraturvetenskap. Här återfinns också böcker och artiklar som handlar om inköp och medieplanering på folkbibliotek, skrivna av bibliotekarier.

Två av de böcker om populärlitteratur jag använt mig av här är skrivna på 70 respektive tidigt 90-tal och berör frågan huruvida populärlitteratur har en plats på biblioteket eller ej. Denna debatt var mer intensiv på den tiden än vad den är i dagsläget.

Alla titlar som förekommer nedan är inte av forskningskaraktär, trots detta anser jag att dessa är relevanta för studien då de behandlar ämnen som tas upp här på ett tydligt sätt. Det kan även vara intressant att spegla dagens inköpsavgöranden med hur det såg ut på 80 och 90-talet för att se skillnader och likheter.

2.1 Bibliotek och inköp

Emilie Andersson har skrivit uppsatsen *Barnbibliotekariers inköp av ungdomsböcker* (2005). Bakgrunden till hennes studie är att det finns relativt få formella riktlinjer för hur inköp ska bedrivas på folkbibliotek och bibliotekarier ges stor frihet till egna val som ofta baseras på personliga ställningstaganden. Syftet med uppsatsen är att få förståelse för barnbibliotekariers resonering vid inköp av ungdomsböcker, samt deras tankar kring sin kompetens och sitt kunnande kopplat till inköpsituationen (Andersson, 2005, s 4). Undersökningen omfattar intervjuer med fem inköpsansvariga barnbibliotekarier. Den teoretiska ramen kring uppsatsen består av teorier kring beståndsuppbyggnad, bokurval och kvalitetsbedömningar av böcker, genom vilka barnbibliotekariernas inköpsavgöranden, mål och motiv analyseras. Barnbibliotekariernas åsikter om sin kompetens och kunnande tolkas med hjälp av Michael Polanyis begrepp ”tyst kunskap” (Andersson, 2005, s 23).

Anderssons drar slutsatserna att de intervjuade barnbibliotekariernas överväganden kan delas in i främst tre olika valkategorier: överväganden om bokens innehåll (kvalitet kontra efterfrågan), överväganden om anpassning efter ungdomars behov (språk och handling i böckerna m. m.) samt överväganden om bokens plats i bibliotekets befintliga bestånd. Andersson skriver att det kan vara svårt för barnbibliotekarierna att beskriva konkret hur de gör då de väljer ut böcker. Detta på grund av att de inte gör på samma sätt varje gång. Trots det faktum att barnbibliotekarierna tydligt kan beskriva sina avgöranden, mål och motiv vid inköp har de svårare att beskriva hur de konkret använder kunskapen, något som kan tolkas som att mycket av deras kunnande bygger på tyst kunskap, menar Andersson. Den kunskap de använder säger de sig ha fått genom erfarenhet

av att ha läst mycket böcker, träffat mycket ungdomar och genom att ha köpt in böcker under en längre tid (Andersson, 2005, s 65).

Sofia Recksén har skrivit magisteruppsatsen *Sandemose – inte Sandemo* (1997). Problemställningarna utgörs av frågan om det kvalitetsmässiga val som görs vid inköp av skönlitteratur vid bibliotek. Vad det är för krav man ställer på skönlitteraturen vid bibliotek. En annan problemställning är vad man drar gränsen vad som är god litteratur och vad som inte är det, hur man påverkats av kvalitetsdebatten och hur synen har förändrats genom tiderna (Recksén 1997, s. 8). Hon har sökt nå fram till en slutsats om populärlitteraturens värde eller brist på värde genom en kritisk genomgång av den litteratur som behandlar populärromanen. Undersökningen bygger främst på litteraturstudier.

Reckséns utgångspunkt börjar med en kortfattad historisk tillbakablick på den borgerliga romanens genombrott som även var ett genombrott för kvinnors läsande. Recksén skriver att på det hela taget har synen på populärromanens vara eller inte vara vänt till dess förmån, biblioteken följer emellertid vissa kvalitetskrav skriver hon (på den tid när uppsatsens skrevs 1997), men även här har man under 1990-talet experimenterat med att låna ut populärlitteratur (Recksén 1997, s. 94). Hon kommer fram till att man kan konstatera att man fortfarande på 1990-talet hyser åsikten om att vad kvinnor läser måste utsättas för en särskild kontroll som skall utövas av folkbiblioteken eftersom samma restriktioner inte gäller för de populärromaner som män läser och vars litterära kvalitet inte alltid är mindre tveksam än ”tantsnusket”. Det är madame Bovary som går igen ännu i 1990-talets debatt, där hon som kvinna löper risken att romanförgiftas (Recksén, 1997, s. 93). Vidare skriver Recksén att det inte räcker med att säga att en viss sorts litteratur är bra eller dålig, man måste också förklara varför den är det (Recksén, 1997, s. 100).

Magisteruppsatsen *Bibliotek och populärlitteratur – En intervjuundersökning om biblioteks förhållande till populärlitteratur* (2006), skriven av Amelie Hövenmark, handlar om spänningen mellan två uppdrag: att biblioteken i sitt utbud ska ha ”fin litteratur” eller litteratur av högre kvalitet samt populärlitteratur eller litteratur av sämre kvalitet. Hövenmark anser att man kan anta att det finns en spänning mellan dessa två uppdrag. Uppsatsen tar sin ansats ur två övergripande frågeställningar: Är det en överlevnadsstrategi? Hur påverkar inköp av populärlitteratur bibliotekens tradition som folkbildare?

Hövenmark har inte arbetat utifrån en specifik, färdig teori, utan inriktat sig på att ge en bild av orsaker till varför begreppen populärlitteratur och bibliotek är komplext. Den teori som uppsatsen stöder sig på består av två delar, den första delen söker definiera populärlitteratur, den andra delen undersöker bibliotekens förhållande till populärlitteratur.

Uppsatsens empiri består av fem kvalitativa intervjuer med bibliotekarier. De slutsatser som Hövenmark gör är att det är en överlevnadsstrategi för biblioteken att tillhandahålla populärlitteratur eftersom denna lånas mycket och på så vis säkras bibliotekens anslag. En annan slutsats är att folkbildningstanken har ändrats i och med det att biblioteket blivit mer efterfrågestyrt (Hövenmark 2006, s. 60).

Ulla Forsén skriver i sin artikel *Att bygga broar – skönlitteraturen och bibliotekets roll*. i *Den sköna skönlitteraturen* (2000), utgiven av Bibliotekstjänst, att kommunerna har ansvaret för biblioteken och inköpen. I bästa fall har kommunpolitikerna antagit några kulturpolitiska mål med de är oftast svepande och breda. Bibliotekslagen säger inget om mediabestånd, bara att läsning skall främjas. Med andra ord har de professionellt aktiva en mycket stor frihet, vilket enligt Forsén kan ses som att man har stor tillit till bibliotekariers kunskaper och omdömesförmåga. En mindre välvillig tolkning är att ansvariga politiker, som idag ofta också har till uppgift att hantera idrottshallar, campingplatser och fritidsgårdar, på grund av ointresse eller okunskap inte ser betydelsen av bibliotek och dess mediabestånd. I kraft av bibliotekariernas

utbildning, av bibliotekstraditioner, agerar de trots sin frihet i stora drag ändå på ett likartat sätt. ”Utgivning, mediaanslag, befintligt bestånd, kommunens struktur, biblioteksbesökarnas vanor, aktiv efterfrågan, hur vi tänkt arbeta med boken i fråga, personalens kompetens, personalens mål, eventuella politikermål – alla dessa faktorer samverkar” (Forsén, 2000, s. 29).

Forsén menar att om biblioteken bara hade tillhandahållit den skönlitteratur som av kritikerkåren betraktas som nydanande, kvalificerad och experimentell, skulle risken vara att skönlitteraturen fick en ännu sämre genomslagskraft än den har idag totalt sett och att biblioteken skulle minska i betydelse som en mötesplats för alla. Biblioteksdebatten när det gäller skönlitteratur och urval har i huvudsak handlat om var gränsen skall gå mellan det som av kvalitetsskäl är rimligt att köpa in för skattemedel och det som ska hamnar utanför (Forsén, 2000, s. 30).

Boken *Strategisk medieplanering för bibliotek* (2001) av länsbibliotekarierna Anna-Lena Höglund och Christer Klingberg handlar om folkbibliotekets mediebeståndsuppbyggnad. Författarna reflekterar över och redogör för visioner om hur folkbiblioteket ska kunna bli tillgängligt för alla. De föreslår verktyg för hur folkbiblioteken ska kunna utveckla sitt mediebestånd utifrån två bärande tankar: att alla människor ska kunna ta del av bibliotekets service samt att folkbibliotekets resurser skall användas så att man får ut största möjliga värde av dem i förhållande till de mål som den nationella bibliotekslagen och de lokala kulturmålen ställer upp. Med ett förändrat synsätt och en medveten strategi kan antalet besökare och låntagare öka. I boken diskuterar författarna de problem och de behov som finns i en kommun och beskriver detaljerat hur man kan fastställa målen för verksamheten och hur folkbiblioteken kan införliva en strategi för sin verksamhet.

Författarna söker definiera kvalitetsbegreppet. De säger att det framförallt är två angreppssätt på kvalitet som är intressanta: Det ena utgår ifrån hur kunden, i detta fall biblioteksbesökaren, upplever kvaliteten och servicen och från de behov som omvärlden uttrycker att den har. Detta angreppssätt är styrt av biblioteksanvändarens behov och efterfrågan, tjänsteforskningen har intresserat sig mest för detta sätt. Biblioteken har mest intresserat sig för den synliga efterfrågan och ofta förväxlat den med mer övergripande behov.

Det andra angreppssättet tar fasta på den inre styrningen av verksamheten. Hur lyckas man styra arbetsprocesserna i organisationen för att nå den kvalitet och de mål man önskar? Detta sätt är främst internt orienterat.

Enligt Höglunds och Klingbergs mening måste en bibliotekariechef kombinera dessa båda angreppssätt i sin verksamhetsledning. Båda sätten är viktiga men inget ger ensamt biblioteket en hög kvalitet eller leder mot målet (Höglund & Klingberg, 2001 s. 17). De skriver också att man måste skilja på behov och explicit efterfrågan. Det må finnas en mycket aktiv efterfrågan på massmarknadslitteratur men i valet mellan den och svåråtkomligare och seriösa böcker väljer man de senare.

Under senare år har ett nytt begrepp skapats, ”att köpa på efterfrågan”. Det är många bibliotek som ändrat sitt sätt att köpa böcker. Från att tidigare ha varit helt beroende av Bibliotekstjänsts var fjortonde dag utkommande sambindningslistor köper man nu in på ett snabbare sätt. Man köper en bok på direkt efterfrågan och man väljer böcker ur andra källor än sambindningen. Denna förändring startade i större skala efter GÖK-projektet som bland annat syftade till att skapa ett mer lättillgängligt och låntagarvänligt bibliotek. En massiv opinion bland bibliotekarier och kulturdebattörer till trots genomförde man vid de bibliotek som ingick i projektet sin nya policy (Höglund & Klingberg, 2001 s. 38). Inköpen till biblioteken skall grundas på å ena sidan behov och å andra sidan de mål som formulerats. I målformuleringen bör kulturpolitiska och demokratiska aspekter alltid finnas med (Höglund & Klingberg, 2001 s. 38).

Regionsbibliotekarie Christer Bergqvist har tillsammans med Jan Herstad skrivit en artikel om GÖK-projektet i *Biblioteket som serviceföretag. Kunden i centrum* (1992). GÖK-projektet är ett försök att smälta samman internationella erfarenheter och egna idéer i det svenska folkbiblioteksarbetet. Linnéstaden i Göteborg, Örnköldsvik och Kalmar är system och kommuner med vitt skilda bakgrundsvariabler som ”stötts och blötts” i decennier (Bergqvist & Herstad, 1992, s 31).

Debatten om folkbibliotekens inköp av skönlitteratur är ingen nyhet, Roger Johansson och Kersti Nilsson har skrivit ett specialarbete med titeln *Debatten kring folkbibliotekens inköp av skönlitteratur 1960-75: dokumentation och analys* (1984). Utgångspunkten för detta specialarbete är att dokumentera den debatt kring folkbibliotekens inköp av skönlitteratur som fördes i tidningar och tidskrifter under tidsperioden 1960 – 1975. De har utformat sin analys kring sina infallsvinklar. De har också sökt få klarhet i vad som framgått ur statliga utredningar rörande folkbibliotekens under den aktuella perioden och även tillbaka i tiden för en historisk överblick över bokurvalsfrågan.

Författarna konstaterar att debatten kring bibliotekens inköspolitik, under den aktuella tidsperioden, präglas av en stor osäkerhet. Såväl enskilda inlägg i debatten ger uttryck för en tydlig ambivalens i dessa frågor. Det förefaller vara många faktorer som påverkar och styr debatten kring bibliotekens inköspolitik. Det verkar också vara många faktorer som styr den enskilde bibliotekarien i själva inköpssituationen.

Även Adina Giselsson har skrivit om inköpsdebatten i sin magisteruppsats *Debatten som vägrade dö: Om folkbibliotekens inköp av skönlitteratur* (1998). Uppsatsen bygger på studier av litteratur och ljudinspelningar. Syftet med uppsatsen är att analysera den till synes odödliga och föga föränderliga inköpsdebatten, där riktigheten i bibliotekariernas inköpsval ifrågasätts respektive hävdas. Med utgångspunkt i 1996 års debatt fokuseras den statligt stödda skönlitteraturen för vuxna, samt i någon mån även kulturtidskrifter. Giselsson skriver att debatten om folkbibliotekens inköspolitik har pågått lika länge som institutionen varit kommunal. Den inriktning där kritik framförs mot folkbibliotekens för att försumma kvalitetsskönlitteraturen och istället köpa in populärlitteratur är regelbundet återkommande. Med 60-talets ekonomiska expansion kom bibliotekens bokanslag att öka samtidigt som en kulturliberal inställning påverkade inköspolitiken. Deckare var bland den första populärlitteraturtypen som köptes in till bibliotekens med hänvisning till det intelligenta utförandet, det kulturella värdet och människors behov av avkoppling från vardagen (Giselsson, 1998, s. 5).

Giselsson tar ett exempel i det som blev känt som Mykle-fallet vilket orsakades av en roman utgiven hösten 1956 vars kulturella och moraliskt kontroversiella innehåll kom att fokusera frågan om bibliotekens rätt att bestämma över inköpen. Boken köptes inte in av en del bibliotek, med hänvisning till att den var omoralisk (pornografisk) samt av undermålig litterär kvalitet. På grund av den moraldebatt som uppstått kring boken framstod det som om bibliotekens böjde sig för lokalpolitisk press, vilket hotade all kontroversiell litteratur (Giselsson, 1998, s. 9).

Giselssons utgångspunkt är den intensifierande debatten under 1996 mellan biblioteksrepresentanter å ena sidan och författare, förläggare, kulturjournalister – och bibliotekarier. Hon skriver att intensifieringen var en följd av det statliga förslag till bidrag som innebar att folkbibliotekens inköp i första hand skulle gälla de skönlitterära titlar som fått statligt litteraturstöd.

2.2 Populärlitteratur

Ulla Lundqvist har i *Sagor om sex och skräck* (1991), inom ämnet litteraturvetenskap, läst och recenserat populärlitteratur skriven av flera av för genren representativa författare. Hon har kategoriserat dessa efter följande kategorier: "Primitivt och jordnära" (Sandemo och Auel). "Det mest förbjudna" (Andrews). "Flärd, lidelse, njutning" (Conran, Krantz, Sheldon och Collins). "Amerikanska döttrar" (Spungen och Mahmoody). Samt "I männens skoningslösa värld" (King, Forsyth, Guillou). Hon resonerar även kring biblioteksdebatten som varit kring vissa av dessa författare, framförallt de kvinnliga.

Också i *Populärlitteratur, sex kritiker om några representativa genrer* (1972), som hör till området litteraturvetenskap, kategoriseras populärromanen in i flera kategorier där två av dessa är "Angélique i förorten" och "Krigspornografi", här diskuteras även bibliotekens syn på populärlitteratur som något dåligt, vilket författaren anser negativt kan påverka eventuella biblioteksbesökare som tycker om att läsa den här typen av böcker.

Kerstin Stjärne Nilsson skriver att genom att vara beroende av en stor och bred publik måste populärlitteraturen vara lyhörd för behov, drömmar och värderingar hos en bred publik. Det gäller att balansera så att många attraheras med ingen stöts bort. (Stjärne Nilsson, 1972 s. 61) Detta kanske inte stämmer så bra in i dagens läge, då många uttalar sig negativt om populärlitteratur, och de schablonbilder som ofta ges uttryck för i denna genre uppfattas som stötande för många. Enligt Stjärne Nilsson så förekommer i dessa böcker schabloner som "Den starke mannen med uppgiften", "Den onde skurken" och "Den skälvande lilla kvinnan".

Anders Öhman är författare till *Populärlitteratur. De populära genrernas estetik och historia* (2002). Här tar Öhman upp och analyserar genrer som kärleksromaner, sciencefiction, skräckskildringar, deckare, fantasy, vampyrberättelser och historiska populärromaner. Öhman har valt romaner som är genretrogna samt sådana som utmanar eller töjer gränserna för genren. Ett exempel på detta, menar Öhman, är de senaste årens inbrott av kvinnliga författare i den hårdkokta thrillern. Öhman frågar sig vad som gör att kvinnliga feminister lockas att skriva i en så utpräglad manlig genre som thrillern (Öhman, 2002, s. 21). I kapitlet *Populärlitteraturen kvinnorna och modernismen* skriver Öhman att:

Då man antagit att det är lättleda personer som främst löper risk att bli offer för den dåliga litteraturen, är det särskilt kvinnorna som kommit att förknippas med populärlitteraturen. I och med att man som Bergstedt och Malmström karakteriserade läsningen av såliga romaner som en onyttig, passiviserande och lättjefull verksamhet, var steget inte långt till att knyta detta till kvinnornas s.k. egenskaper. Schablonbilden av en frodig kvinna som ligger på en soffa och läser en roman, samtidigt som hon matar sig själv med praliner från en chokladask har sitt ursprung i detta synsätt (Öhman, 2002, s.12).

Öhman anser att det är uppenbart att kärleksromanen är en genre som i första hand innebär en kartläggning av relationerna mellan man och kvinna, och på det sätt vilket dessa är påverkade av (de patriarkala) maktförhållandena i samhället. Att läsa kärleksromaner är därför ett sätt att få syn på dessa förhållanden, samtidigt som de erbjuder ett försvar för vikten av värden som kärlek och intimitet (Öhman, 2002, s. 58).

Öhman tillmäter genreperspektivet en stor betydelse inom den populära litteraturen, han menar att genren kan liknas vid en kartbild som anger de viktigaste linjerna i det territorium som ska gestaltas, man kan även likna genren vid en bruksanvisning som antyder vilka frågor som kommer att ställas. Därför ger alltid genren ett bestämt perspektiv på världen, även om den inte gör anspråk på att säga något om hela världen (Öhman, 2002, s. 187).

Magdalena Bjarnehall och Sanna Godenäs har skrivit magisteruppsatsen *Bland ölmagar och spiror. En studie av 1960 och 2000-talets detektivromaner ur ett genusperspektiv* (2005). Syftet med deras uppsats är att granska genusstrukturen i detektivromaner. De vill även undersöka om dåtidens samhällsideal avspeglade sig i böckerna, detta genom att se närmre på aspekterna yrkes- och familjeroll både i samhället och i detektivromanerna och hur de manliga och kvinnliga karaktärerna framställdes var också aspekter som tillkom vid analys av böckerna. De har avgränsat sig till åren 1961 och 2001 och valde ut tre böcker från varje år.

Författarna skriver att John G. Cawelti, professor som inriktat sig på populärkultur vid universitetet i Kentucky, hävdar att de hårdkokta detektivromanerna var ett svar på framväxten av kvinnorörelsen. Kvinnorna fick efter andra världskrigets slut större möjligheter på arbetsmarknaden och kunde konkurrera med männen på ett yrkesmässigt plan. Detta ledde till att männen kände sig hotade, något som visade sig i deckarna genom en maskulinisering av de manliga karaktärerna. Den manliga hjälten i dessa böcker är sexuellt aktiv till skillnad mot de tidigare hjältarna som exempelvis Sherlock Holmes (Bjarnehall och Godenäs, 2005, s. 7).

Bjarnehall och Godenäs har utgått från Yvonne Hirdmans teori om den manliga överordningen och den kvinnliga underordningen. Hon menar att denna genusordning upprätthålls genom två principer, isärhållandet av könen och mannen som norm. De har vidare gjort en idéanalys. I uppsatsen har författarna kunnat se att det existerar en tydlig över- och underordning i de detektivromaner de analyserat. De har även sett att det fanns en ojämställdhet i samhället under de aktuella tidsperioderna och det återspeglas i böckerna till viss del.

2.3 Erotisk litteratur på folkbibliotek

Rörande frågan om erotisk litteratur på folkbibliotek har Sanna Barsk skrivit magisteruppsatsen *Erotisk och pornografisk skönlitteratur på svenska folkbibliotek* (2007).

Syftet med hennes uppsats är att undersöka inköp och bestånd av erotisk och pornografisk skönlitteratur på svenska folkbibliotek. Hon tar avstamp i den feministiska debatten kring pornografi och erotik samt gränsdragningen mellan dessa begrepp. Barsk har valt ut åtta skönlitterära prosaverk där de sexuella skildringarna utgjorde en stor del av innehållet. Undersökningen bestod av fyra delar: en sökning i biblioteksdatan BURK, en enkät utskickad till ett litet antal slumpmässigt utvalda bibliotek, en studie av hur de utvalda verken recenserats av BTJ och svenska dagstidningar, och slutligen sex kvalitativa intervjuer med inköpsansvariga bibliotekarier på folkbibliotek i olika storlekar. Resultatet av hennes undersökning visar att vad som köps in beror till stor del på hur det recenserar. De fyra manliga författarna till böckerna i undersökningen har i regel fått bättre recensioner än de kvinnliga. Barsk menar att böcker skrivna av män bedöms i större utsträckning utifrån litterära meriter, medan böcker av kvinnliga författare tenderas att bedömas utifrån innehållet. Både studien av recensionerna och sökningen i databasen BURK visar att grova våldsskildringar och sadomasochistiska inslag inte utgör något hinder för inköp då verket ifråga är en klassiker inom området. Barsk skriver att sex ses som en litterär svaghet som måste balanseras av något annat, och en bok som innehåller mycket sex, speciellt av en sort som avviker från normen, behöver ofta leva upp till en högre litterär standard för att komma i fråga vid inköp. Varför ska man köpa in en deckare som frossar i våld och sex när det finns så många bra deckare som *inte* gör det? Avsaknaden av sex blir kanske inte en kvalitetsmarkering i sig, men det blir inte heller en belastning och ett minus i kanten på samma sätt som *närvaron* av sex har en benägenhet att bli (Barsk, 2007, s. 65).

Barsks undersökning visar också att bibliotekarierna i regel har en avslappnad attityd gentemot erotisk litteratur, vilket dock inte alltid återspeglas i beståndet. Enligt flera informanter beror detta på en brist på efterfrågan. En möjlig orsak är att låntagare inte känner att de vågar be om erotisk och pornografisk litteratur, vilket skulle kunna motverkas genom att biblioteken arbetade mer aktivt med att lyfta fram litteraturen och med att förmedla en bild av sig själva som moderna, tillåtande kulturcentra.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Den litteratur som tagits upp här är av relevans för uppsatsen då den ger en viss bakgrund till vilka aspekter som kan finnas att ta i beaktande vid inköpsavgöranden, hur det resoneras kring populärlitteratur och erotisk litteratur. Barsks uppsats (2007) behandlar frågan om erotisk och pornografisk litteratur, vilket görs i även denna uppsats. Lundqvist (1991) ger en bakgrund till resonemang till populärlitteratur i slutet av åttio och i början av nittiotalet vilket är relevant för att kunna ställa detta emot hur det ser ut idag på de bibliotek som förekommer i denna studie. Likaså Stjärne Nilsson (1972) som resonerar kring schabloner som förekommit i populärlitteratur och som därmed påverkar synen på denna. Jag är medveten om att Ulla Lundqvists bok och Stjärne Nilssons resonemang inte är skrivna igår och detta påverkar givetvis vad som skrivits, likväl anser jag dessa relevanta, då man genom att läsa dem ser vilka resonemang som förekommit och genom mina intervjuer få klarhet i hur mycket på detta område som ändrats. Öhman (2002) har skrivit en mer tidsmässigt aktuell bok som behandlar samma tema, han har utrett de olika genrernas egenart och historia samt gjort en analys av några av de modernare exemplen.

Bjarnehall och Godenäs studie som undersöker genusordningen i detektivromaner är intressant, då denna studie undersöker bibliotekariers utsagor om typiskt kvinnlig respektive typiskt manlig litteratur. Recksén menar att man fortfarande på 1990-talet kan se åsikten att kvinnors populärlitteratur måste granskas på folkbiblioteken och att samma sak inte gäller för mäns populärlitteratur, då det finns en åsikt att denna är inte lika tveksam litterärt sett som "tantsnusket" är (Recksén 1997, s. 94).

I den tidigare forskningen har det framkommit att det under tiden folkbiblioteken varit kommunala inte funnits några formella riktlinjer för hur inköpen skall gå till. Trots detta finns det underförstådda, outtalade regler för hur urval bör ske, så kallad tyst kunskap (se Andersson, 2005, s. 23).

Giselson (1998) skriver att kritiken som framförts mot folkbiblioteken, att dessa försummar kvalitetskönlitteraturen och istället köper in populärlitteratur är regelbundet återkommande och att debatten om folkbibliotekens inköpspolitik har pågått lika länge som institutionen varit kommunal. Man kan se olika exempel på strategier för att förnya inköpsrutiner och biblioteket som sådant, till exempel i Höglund och Klingbergs bok *Kvalitetsutveckling – ett managementperspektiv* (2001) och i *Biblioteket som serviceföretag. Kunden i centrum* (1992). Hövenmark drar slutsatsen att det är en överlevnadsstrategi för biblioteken att tillhandahålla populärlitteratur eftersom denna lånas mycket och på så vis säkras bibliotekens anslag. En annan slutsats är att folkbildningstanken har ändrats i och med det att biblioteket blivit mer efterfrågestyrt (Hövenmark 2006, s. 60).

Barsks undersökning om erotisk och pornografisk litteratur på folkbibliotek (2007) visar att då den erotiska litteraturen köps in beror det till stor del på hur den recenserats. Genomgående har de manliga författarna som ingår i hennes undersökning fått bättre recensioner än de kvinnliga, de manliga författarna tenderar även att i större utsträckning bli bedömda utifrån litterära meriter medan böcker av de kvinnliga författarna i större utsträckning blir bedömda

utifrån innehållet. Barsks studie visar också att sadomasochistiska och våldsamma inslag inte utgör ett hinder för inköp i det fall då boken i fråga räknas som en klassiker.

Lundqvist (1991) samt Stjärne Nilsson (1972) resonerar kring biblioteksdebatten som varit kring viss populärlitteratur på folkbibliotek. Lundqvist menar att vissa författare av populärlitteratur, framförallt Collins, inte ansågs höra hemma på bibliotek på denna tid eftersom de inte höll tillräckligt hög kvalitet enligt många. Lundqvist frågar sig också om samma bibliotek som köper hårdkokt "manlig" underhållning: thrillers, deckare, agentromaner, trovärdigt kan argumentera mot den kvinnliga FLN- genren. Bjarnehall och Godenäs knyter an till genusfrågan i sin undersökning där de granskat genusstrukturen i detektivromaner. De har utgått från Yvonne Hirdmans teori om den manliga överordningen och den kvinnliga underordningen, denna genusordning upprätthålls genom tvåprinciper, isärhållandet av könen och mannen som norm.

3 Teoretiskt ramverk

I detta kapitel redogörs för de teorier och begrepp som används i analysen. Här behandlas teorierna mer generellt då jag i analysdelen kommer att koppla samman det teoretiska ramverket med det empiriska materialet.

Uppsatsens teoretiska ram beskrivs i detta kapitel i fyra avsnitt. Första avsnittet behandlar begreppet hegemoni vilket jag anser är tillämpligt avseende på vem som har makten att bestämma vad som får finnas och vad som inte får finnas på folkbiblioteken. Hegemonibegreppet används så att det avser kulturell hegemoni, men även genushegemoni, termen används därför ur ett smalare perspektiv än det ursprungliga hegemonibegreppet. Avsnitt två handlar om att mannen ses som norm i samhället, något som eventuellt kan visa sig vid urval och inköp. Avsnitt tre handlar om smakkulturer, vilket kan kopplas till kulturbegreppet avseende vad som är god litteratur och vad som inte är det. Avsnitt fyra handlar om kvalitet, i talet om bestånd och inköp på folkbibliotek hänvisas ofta till kvalitet och att kvalitet bör vara ett vägledande begrepp i urvalssammanhang. Detta kan man bland annat läsa i några av bibliotekens inköpspolicyer.

Den kvalitativa ansats som denna uppsats grundas på är teoriskapande i den mening att jag utifrån min empiri har skapat ett teoretiskt ramverk. Därmed används teorier och begrepp främst som analysredskap samt för att sätta in det empiriska resultatet i ett större sammanhang. Intervjumaterialet står i fokus och detta har påverkat mitt val av teoretiska begrepp.

Den övergripande teorin i uppsatsen grundar sig i att urval och inköp av litteratur styrs av en kulturell hegemoni detta går igen hos de andra teorierna då både kvalitetsfrågan, mannen som norm, och smakkultur kan ses som yttranden för en kulturell hegemoni.

3.1 Hegemoni och kulturell hegemoni

Ernesto Laclau och Chantal Mouffe skriver i *Demokrati og hegemoni* (1997) att ordet hegemoni kan härledas från det gammalgrekiska ordet för styrman; hegemon (Laclau & Mouffe, 1997, s. 190). En hegemoni kan alltså ses som en form av herravälde. Hegemonibegreppet utvecklades av den italienske marxisten och filosofen Antonio Gramsci som levde under tidigt 1900-tal. Gramscis grundsyn var att klassamhällen kännetecknas av konflikter, han använde uttrycket hegemoni för att beteckna ett tillstånd där rådande samhällsuppfattningar inte utmanas, trots att en samhällsklass är underordnad en annan.

Gramsci framhäver den materiella och institutionella strukturens betydelse för utveckling och spridning av en ideologi, vilken utgörs av olika hegemoniska apparater såsom till exempel skolor, kyrkor och medier. En samling apparater vilka Gramsci betecknar som den dominerande klassens ideologiska struktur som sprids och produceras i civilsamfundet (Laclau & Mouffe, 1997, s. 54). En struktur kan alltså exempelvis vara en kommun där ett folkbibliotek verkar, i denna kommun blir folkbiblioteket en del av den strukturen och de som använder sig av biblioteket blir i sin tur en del av samma struktur. Biblioteket ger därmed genom sitt utbud en kulturell världsbild till användarna.

Mouffe skriver att begreppet hegemoni innebär med Gramscis typiska formulering: politiskt, intellektuellt och moraliskt ledarskap i förhållande till allierade grupper (Gramsci enligt Laclau & Mouffe, 1997, s. 40). Gramsci menar att då hegemoni kan relateras till staten är det bara såtillvida denna definieras som hela det komplex av praktiska och teoretiska aktiviteter med vilka den härskande klassen inte bara rättfärdiggör och upprätthåller sin dominans, utan också förmår vinna aktiv tillslutning från dem som den regerar över (Gramsci enligt Laclau & Mouffe, 1997, s. 41). En hegemonisk grupp är en grupp som har kunnat knyta andra sociala grupper intressen till sina

egna genom ideologisk kamp (Gramsci enl. Laclau & Mouffe, 1997, s. 49). Makt behöver nämligen inte alls utgå från klassbaserat våld utan kan likaså utövas genom bland annat skolsystemets formande av föreställningar och värderingar (Bergström & Boréus, 2000, s. 321). Att utöva makt mot en annan människa innebär i grunden att tingdefiniera henne, att frånta henne rollen som agerande subjekt, varvid hon så att säga förlorar upphovsrätten till sina egna handlingar (Kleppe, 1989, s. 23).

Jag anser att teorierna om hegemoni kan vara användbara då man kan se bibliotekariens roll i samhället som inflytelserik gällande att tillhandahålla kulturella uttrycksmedel såsom böcker. Bibliotekariernas inflytande kan ses som ett uttryck för den kulturella hegemoni vilken biblioteken står för. Biblioteken ses förmodligen vanligtvis inte som en maktutövare i samhället, snarare det motsatta, då många associerar till folkbildning och demokrati. Detta gör att bibliotekens inflytande över låntagarna blir mer subtilt. Kanske hänvisas det till låntagarnas bästa, samtidigt som bibliotekarierna styr över vilka medel som skall tillhandahållas och alltså vilka medier som låntagarna skall ha tillgång till. En hegemoni förutsätter att representanterna för denna tar hänsyn till de intressen och tendenser hos de som hegemonin utövas över, det krävs också att en viss kompromissvilja upprätthålls (Laclau & Mouffe, 1997, s. 68). Detta på grund av att en framgångsrik hegemoni kräver att maktinnehavarna lyckats skapa en kollektiv, folklig vilja och för att detta ska lyckas måste de vara i stånd till att anknyta alla sina ideologiska element till sin hegemoniska princip (Laclau & Mouffe, 1997, s. 60). Dessa tendenser kan man se hos folkbiblioteken där bibliotekarierna tar hänsyn till låntagarna, samtidigt som de har makten att besluta om vad som låntagarna skall ha tillgång till på biblioteket och de gör sina inköp utifrån vissa vedertagna normer och värderingar. Därför, anser jag, kan biblioteken och bibliotekarierna ses som representanter för en kulturell hegemoni. En fungerande hegemoni förutsätter att de som innehar den hegemoniska makten även tar hänsyn till de underordnades intressen för att hegemonin skall kunna upprätthållas och för att de underordnade skall fortsätta vara underordnade och inte utmana de rådande normer och värderingar vilka hegemonin utgörs av.

3.2 Mannen som norm

Yvonne Hirdman skriver i *Genus – om det stabilas föränderliga former* (2003) om mannen som norm i samhället, en idealtyp, mot vilken kvinnan jämförs. Hirdman skriver att mannen som norm innebär en jämförelse mellan kvinna – och människa. Det är mannen som är människan i singularis i samtal och tänkande, han är människan Gud skapar och det är denna människa som drabbas av kvinnan, antingen som Pandora – ett stycke lera som får liv av gudarna – eller Eva – ett stycke eget kött som får växa till sig (Hirdman, 2003, s. 59).

Vidare skriver Hirdman att mannen är centrum i de filosofiska samtalen om människan och han spökar bakom uttryck som ”människans sanna natur”. Hirdman menar att denna norm handlar om en djupt nedärvd självklarhet. Den figurerar överallt, till exempel i det vardagliga betydelsen att brandmän är män och en kvinna som blir brandman är en anomalitet, hon menar också att mannen är normen det vill säga människan medan kvinnan är könet (Hirdman, 2003, s. 59-60).

Att vara man är att vara normbärare, i samhället och i media kan man se ”självklara” överenskommelser om vad som är viktigt och vad som inte är viktigt. Det som inte är viktigt är sådant som den stereotypa maskuliniteten inte intresserar sig för, eller sådant som kan hota denna uppbyggda konstruktion. Det är med andra ord inte någon enkel förtrycksmekanism som opererar, det är en betydligt mer subtil relation även om den på ett strukturellt plan kan avläsas som en enkel hierarkis logik: att män tjänar mer än kvinnor, att män dominerar de olika

maktsfärerna och så vidare. Hirdman skriver att det mest intrikata med denna maktlogik är att den byggs in i samhällenas olika institutioner, abstrakta såväl som konkreta (Hirdman, 2003, s 64-65). Jag anser att även detta kan ses som ett uttryck för hegemoni, då man ofta ser att både män och kvinnor inte bara accepterar den rådande normen, utan även reproducerar den, inte sällan omedvetet, undantag finns givetvis. Detta är även något man kunnat se historiskt, att trots då kvinnor varit mer tydligt underordnade så har de ofta inte gjort något för att förändra detta eller ens ifrågasatt detta, istället har de bidragit till den rådande ordningen genom att kontrollera och trycka ner varandra. Hirdman skriver att den viktigaste förståelsen i att kvinnor själva bidrar till kvinnors underordning är att kvinnorna är delaktiga i självklarheten, de/vi lever i samma normalitet som den manliga normens värld skapar, vi kan vantrivas i den, men den är kulturen. Hirdman menar att de flesta kvinnor har bejakat och accepterat också den mest extrema genusordning, när den upplevs som självklar (Hirdman, 2003, s 75-76).

Teorierna om mannen som norm kan tillämpas när man undersöker bibliotekariernas tal om ”manlig” respektive ”kvinnlig” populärlitteratur, tidigare har man kunnat se att biblioteken var med benägna att köpa in exempelvis deckare än kärleksromaner (jmf Lundqvist, 1991, s. 164). Det är därför intressant att här använda sig av denna teori i analysen av resultatet i denna uppsats, där några samtida bibliotekarier medverkat, detta för att se om synen på mannen som norm i samhället återfinns även här.

3.3 Smakkultur

Herbert J. Gans behandlar i boken *Popular Culture and High Culture* (1999) samhällets maktstrukturer och deras inflytande på kulturen. Gans menar att innehavarna av den kulturella makten i ett samhälle också är de som har tolkningsföreträde och således bestämmer vad som är och vad som inte är finkultur. Därmed förs diskussionen kring fin- och populärkultur på deras villkor (Gans, 1999, s. 163). Genom att kritisera masskulturen försöker innehavarna av den kulturella makten överföra sina egna värderingar rörande kultur till befolkningen och göra dessa värderingar och åsikter till en samhällsnorm. På så vis ignorerar de andra människors privata smaker och värderingar och gör även en ansats att eliminera dem genom att begära att alla ska leva efter så som de anser är normen, denna begäran är inte rättvis i ett demokratiskt mångfaldssamhälle menar Gans (Gans, 1999, s. 164). I praktiken kan dessa kritiker vara de som har makten och definierar vad som är kultur och vad som inte är det. Såsom exempelvis litteraturkritiker, men även bibliotekarier som avgör vilken litteratur som platsar på bibliotek och vilken litteratur som inte gör det.

Gans skriver att ett samhälle består av inte bara en utan flera olika populärkulturer och finkulturer. Han benämner dem som smakkulturer och flera olika faktorer påverkar vilken smakkultur en person tillhör, bland annat klass, kön, etnicitet, ålder och religion. Gans har valt denna benämning då det inom varje sådan smakkultur finns liknande värden och smaker, däremot skiljer sig de estetiska värdena åt mellan de olika smakkulturerna. Gans gör värdemässigt sett ingen åtskillnad mellan populärkultur och finkultur. Förvisso använder han sig av termerna hög och låg men menar att när han använder orden ”högre” och ”lägre” så gör han det inte i dömande/värderande termer utan som indikatorer av positioner i en socioekonomisk hierarki med kulturell inblandning (Gans, 1999, s 6-7). Smakpubliker är hans benämning på de människor som ingår i samma smakkultur, han skriver att de som tillhör samma smakpublik tenderar ofta att välja liknande estetiska uttryck för att tillfredsställa sina behov (Gans, 1999, s. 8).

Enligt Gans är de val en individ gör inte slumpmässiga då de bygger på vissa värderingar och estetiska standarder. Varje smakkultur har sin egen konst, musik, skönlitteratur, facklitteratur,

poesi, filmer, TV-program och så vidare, såväl som varje kultur har sina egna konstnärer, artister, kritiker, författare och så vidare. En kultur har också sina institutioner för att möta människors estetiska behov (Gans, 1999, s 93). Gans menar att smakkulturerna och publikerna samexisterar och att människor samtidigt kan tillhöra flera olika smakkulturer. Några publikar tar del av mer än en kultur samtidigt som en kultur kanske betjänar flera publikar (Gans, 1999, s. 135). I praktiken kan detta till exempel vara att någon tycker om att gå till biblioteket och låna klassiker att läsa, men ibland väljer denna person istället att låna en bok av någon populärförfattare.

3.4 Kvalitet

Kvalitetsdiskussionen är en ständigt aktuell fråga i biblioteksvärlden. Det är intressant att fundera över vilka kvalitetskrav ett bibliotek ska följa och detta är något som bör gälla alla medier. Bergman och Klefsjö menar i *Kvalitet, från behov till användning* (1991) att centralt för dagens syn på kvalitet är att alltid sätta kunden i centrum. Kvalitet måste värderas av kunden, den slutliga användaren och ställas i relation till dennes behov och förväntningar (Bergman & Klefsjö, 1991, s. 20).

Det är svårt att svara på vad som egentligen är kvalitet. Ordet kvalitet kommer ifrån latinets "Qualitas" som betyder "av vad" (Bergman & Klefsjö 1991, s. 16). Bergman och Klefsjö skriver att en bra, men inte helt uttömmande definition av ordet kvalitet är följande:

En produkts eller tjänsts kvalitet är dess förmåga att tillfredsställa kundens behov och förväntningar (Bergman & Klefsjö 1991, s. 16).

En annan ofta alltför snäv och ibland missvisande definition "uppfyllande av satta krav" (Bergman & Klefsjö, 1991, s. 17). När det gäller folkbiblioteken är det svårt att tala om kvalitet på detta sätt då man inte ser användare som kunder i den bemärkelsen som ett kommersiellt företag gör. Detta ämne har behandlats i *Biblioteket som serviceföretag. Kunden i centrum* (1992).

I denna bok prövas i vilken mån och på vilket sätt föreställningen om biblioteket som serviceföretag skulle kunna utgöra en grund för en förnyelse av biblioteksverksamheten. Idén med detta är att betrakta biblioteket som om det vore ett serviceföretag (Widebäck, 1992, s. 7). I samma bok skriver Sven Nilsson att det är påfallande svårt att problematisera själva biblioteket och dess organisation, det är svårt att tydliggöra alternativa organisations, arbets- och presentationsformer (Nilsson, 1992, s. 19).

Britta-Lena Jansson skriver i *Det här var svårt. Referenstjänstens kvalitet vid folkbiblioteken* (1996) att grunden till att ständigt utveckla och förbättra bibliotekens verksamheter är att medborgarna har rätt att kräva god service av en skattefinansierad verksamhet. Hon skriver att servicekvalitet har definierats olika av olika forskare, professor Christian Grönroos vid Svenska Handelshögskolan i Helsingfors har med en modell visat tre komponenter i total kvaliteten av en tjänst. Dessa är: teknisk kvalitet (vad som förmedlas), funktionell kvalitet (hur det förmedlas) och organisationsprofil (den image som skapas av som skapas av de olika kvaliteterna) (Grönroos, 1988 enl. Jansson 1996). I ett serviceföretag gäller det i regel att man söker ge kunden vad denne efterfrågar, vilket kan vara problematiskt på ett folkbibliotek där man ibland undviker att köpa in vissa medier av kvalitetsskäl trots att användarna (kunderna) efterfrågar dem. När man talar om kvalitet i biblioteksvärlden menar man ofta kvalitet på de medier man har i sitt bestånd, och kvalitet i denna bemärkelse tycks till stor del vara kulturellt värde.

Ulrika Lundquist skriver i sin artikel *Litteratur som existentiellt samtal, tidsfördriv eller plåga* i *Den sköna skönlitteraturen, 2000*, om svårigheten att definiera kvalitet då man talar om

skönlitteratur, hon menar att en tolkning av skönlitteratur betraktas som helt subjektiv och känslgrundad till sin natur, alla blir "saliga" på sin egen upplevelse (Lundquist, 2000, s. 60).

Lundquist skriver att litteratur erbjuder upplevaren (ett ord hon väljer som en motsats till det passiva ordet mottagaren) en skapelseakt som denne själv är medaktör i, en interaktion som när den fungerar tar hela människan i anspråk, både känsloliv och intellekt. Hon anser att litteratur av rätt kvalitet är en självklar resurs i det livsviktiga lärandet eftersom den möjliggör en dialogisk relation mellan läsaren och det kulturella kontinuum som vårt samlade mänskliga tänkande erbjuder (Lundquist, 2000, s. 62). Lundquist skriver att hon ser den litterära texten som en slags modell av verkligheten och menar att den goda litterära texten är tillkommen ur fågelperspektiv men med grodperspektivets fokus (Lundquist, 2000, s. 58).

4. Metod och material

I detta kapitel redovisas den valda metoden samt arbetet med metod och material. Därefter beskrivs det empiriska materialet. Jag börjar med att redogöra för de författare och några av deras böcker som omtalats mest i intervjuerna, sedan redogör jag för mitt urval samt genomförande och därefter presenterar jag mina informanter.

4.1 Metod

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ metod och samla in empiri i form av kvalitativa intervjuer med bibliotekarier som sysslar med inköp och urval. Valet av kvalitativa intervjuer som metod beror på att jag ville undersöka vilka förhållningssätt och åsikter som fanns hos ett antal bibliotekarier, snarare än att genomföra en övergripande surveyundersökning. Detta då jag vill synliggöra djup och schatteringar i de olika resonemang som framkommer i de specifika fallen och därför hade inte en kvantitativ studie varit ändamålsenlig.

En intervju är ett samtal som har en struktur och ett syfte. Intervjun går utöver det spontana vardagliga utbytet av åsikter och blir ett sätt för intervjuaren att genom omsorgsfullt ställda frågor och lyhört lyssnande erhålla grundligt prövade kunskaper. Forskningsintervju är inte ett samtal mellan likställda parter, eftersom det är forskaren som definierar och kontrollerar situationen (Kvale, 1997, s. 13).

Eftersom jag är intresserad av informantens eget tal om bokinköp och urval så har jag använt mig av en semistrukturerad intervjumall då jag inte önskade styra intervjun för mycket med strikt uppställda frågor i en viss ordning, utan ville främja informantens egen berättelse samtidigt som jag ville ha struktur. En halvstrukturerad (semistrukturerad) intervju omfattar en rad teman och förslag till relevanta frågor. Men på samma gång finns möjlighet att göra förändringar vad gäller frågornas form och ordningsföljd om så krävs för att följa upp svaren och berättelserna från den intervjuade (Kvale, 1997, s. 117).

Widerberg skriver att vid kvalitativa intervjuer är syftet att använda sig av det direkta mötet mellan forskare och intervjuperson och det unika samtal som uppstår i just denna kontext eftersom intervjupersonerna skiftar och därmed också relationen och samtalet. Det som utmärker en kvalitativ intervju är att man följer upp de delar av intervjupersonens berättelse som kan kasta ljus över personens förståelse av temat i fråga. Hur väl detta genomförs avhänger naturligtvis av såväl temat som forskarens och intervjupersonens intentioner och önskningar. Men det finns också en mängd praktiska faktorer som spelar in: den tid man har till sitt förfogande, var intervjun utförs och liknande (Widerberg, 2002, s. 16).

Alla intervjuer har spelats in på en MP3-spelare och därefter skrivits ut, empirin har därefter sammanställts och analyserats utifrån mitt teoretiska ramverk och mina frågeställningar. En bandinspelning är den vanligaste metoden för registrering av intervjuer (Kvale, 1997, s. 149). I dagsläget så används förmodligen inte just bandinspelningar så mycket då tekniken gått framåt. Alla informanter samt deras arbetsplatser (bibliotek) har varit anonymiserade. Konfidentialitet i forskning innebär att data som identifierar undersökningsspersonerna inte kommer att redovisas. Att skydda undersökningsspersonernas privatliv genom att förändra namn och identifierande drag är ett viktigt inslag vid redovisning av intervjuer. Principen om undersökningsspersoners rätt till skydd för sin personliga integritet är förenad med etiska och vetenskapliga dilemman. Det kan till exempel röra sig om vilken information som ska vara tillgänglig, och för vem (Kvale, 1997, s. 109).

Kvale refererar till Miles och Huberman (1994) som skriver: genom att lägga märke till vissa teman, och ställa samman, kan analytikern se "vad som hör ihop med vad". Att skapa metaforer

blir liksom de tre tidigare metoderna ett sätt att åstadkomma större integrering mellan olika uppsättningar av data. (Kvale, 1997, s. 184).

Samtliga intervjuer genomfördes på respektive informants bibliotek, antingen när biblioteket var stängt för allmänheten eller i ett avskilt rum. Informanterna informerades om vad materialet skulle användas till och försäkrades om att uppgifterna skulle behandlas konfidentiellt. Förfrågan om godkännande av att intervjun spelades in på mp3-spelare gjordes, vilket alla gav. Intervjuerna kunde genomföras utan större avbrott och inspelningarna var av god kvalitet, intervjuerna tog ca 30-75 minuter att utföra, beroende på hur mycket varje informant pratade vid de olika frågorna. En del av intervjufrågorna upplevdes av informanterna som svåra att svara på eftersom inga givna svar fanns, alla informanter fick i stort sett samma frågor ställda till sig i samma ordning och med dylika formuleringar. Intervjuguiden behandlade frågor om informanternas inställningar och tankar kring inköp, kompetens, informanternas inköpsavgöranden, kvalitet och avslutades med frågor om populärlitteratur och erotisk litteratur (se bilaga). Samtliga intervjuer upplevdes av mig som intervjuare som givande och samtliga har kunnat användas i analysen. En övergripande resumé av intervjusvaren skrevs ut på papper efter varje intervjutillfälle där viktiga delar av svaren belystes och exemplifierade med citat. Andra faktorer som kan ha påverkat resultatet av intervjuerna är bland annat det faktum att jag tillägnat mig kunskap främst via läsning av litteratur och inte genom praktisk erfarenhet. Att jag själv har ett stort intresse av att läsa och har läst flera av de böcker som diskuterades kan möjligen ha påverkat då jag inte kan ses som helt objektiv gällande alla titlar. Detta har inte bara betydelse för intervjuretats resultat utan även för studien i stort i fråga om tolkning och sätt att närma sig och ta sig an problemet. För intervjuerna kan det innebära både för och nackdelar att själv inte ha någon praktisk erfarenhet då jag dels kan ställa frågor mer förutsättningslöst samtidigt som jag kan gå miste om mycket information då jag inte känner till de informella koder som råder på fältet. Kvale nämner att forskarens kunskap om ämnet är viktig då den krävs för att kunna urskilja betydelsefulla nyanser i materialet (Kvale, 1997, 92).

4.2 Författarna som omtalas i intervjuerna

Uppsatsen har till stor del inspirerats av Ulla Lundqvists bok *Sagor om Sex och skräck* (1991) då Lundqvist tagit upp omdiskuterade, välkända författare av genretypisk litteratur. Därför valde jag att fråga informanterna om några av dessa författare, Jackie Collins, Virginia Andrews, Jean M. Auel och Margit Sandemo som representanter för författare som har skrivit populärlitteratur med kvinnor som främsta målgrupp samt Jan Guillou och Frederick Forsyth som representanter för författare som har skrivit populärlitteratur med män som främsta målgrupp. Detta för att kunna göra jämförelser med Lundqvists bok och dra paralleller till samtiden. Ett problem med detta skulle kunna vara att Collins, Andrews och Sandemo inte är aktiva som författare idag, vilket de manliga författarna är. Detta kan påverka informanternas utsagor om dessa böcker då det är förståeligt att verksamma författare som fortfarande utkommer med nya böcker är mer motiverat att köpa in. Dock så har jag inte låst mig vid dessa författare utan även frågat informanterna om exempel på nutida författare som skriver böcker i samma genre, vi har även diskuterat hur det har sett ut tidigare, då dessa böcker var mer aktuella.

Lundqvists bok är inte ny eller dagsaktuell, nyare litteratur har skrivits på området, till exempel Öhmans *Populärlitteratur. De populära genrernas estetik och historia* (2002). Att jag valde att till viss del utgå från Lundqvists populärlitterära exempel beror på att hon ger tydliga exempel på litteratur som anknyter till de populärlitterära genrer som jag här kallar ”populärlitteratur för kvinnor” respektive ”populärlitteratur för män”. Jag har också en tanke om

att det är enklare att i backspegeln kategorisera en viss bok, då man tydligt kan se vilket mottagande den fått och vilken läsekrets den haft framför en mer nyligen utkommen bok.

Som representanter för författare som skrivit erotisk litteratur har jag valt Anaïs Nin, Pauline Reage och Markis de Sade. Anastasia Wahls ”Klitty böcker” förekom också i intervjuerna då vi diskuterade de erotiska litteraturen så därför har jag även valt att göra en presentation av böcker skrivna av dessa författare för att ge en uppfattning om hur deras böcker är skrivna.

Jag har valt att skriva ett kort sammandrag om vad varje bok handlar om, det är inga egentliga recensioner då tyngdpunkten ligger på vilket typ av språkbruk som används och vilka typer av nyckelscener som kan förekomma. Jag har använt mig av Ulla Lundqvists (1991) och Sanna Barks (2007) egna texter om de böcker jag skriver om, detta för att jag inte ville lägga för mycket egna värderingar genom att göra för mycket egna tolkningar. Gällande en av titlarna, *Venusdeltat*, av Anaïs Nin har jag inte hittat någon lämplig recension att utgå ifrån varför jag nödgats använda omdömet från bokens baksidestext samt lagt till det som jag tycker saknades för att belysa bokens innehåll. Jag har själv läst de nämnda böckerna så att jag kan se att beskrivningarna av dem stämmer överens med min bild av handling och språk.

4.3 Populärlitteraturen

Om Jackie Collins skriver Lundqvist, under rubriken ”Våldsamt sex hos Jackie Collins”:

Sex och våld kopplas samman, och även då så *inte* sker är sexskildringarna märkligt fria från både värme och sensualism. Viktigt är däremot att de agerande har jättestora organ – penis kallas alltid kuk – och kvinnorna enorma bröst, gärna liknande vid meloner. Att ha störst bröst respektive penis i Hollywood är om man får tro på Collins en stor fördel och garanterar framgång, såväl på sexmarknaden som i filmvärlden. Dessa sorters framgångar är kommunicerande kärll.

Den världen skildras i sådana succéer som *Hollywoodfru* och *Rock Star*, vilka ungdomar i mina studier nämner oftare efter Collins Sverigebesök i augusti 1989. Här skall jag koncentrera mig på *Chansen*, den roman med vilken hon vann svenska läsarskaror i hundratusental. Man må tycka att Collins är rå, vulgär, kall och cynisk i sin berättarstil, jag håller nu som förut med om den åsikten. Men *ett* får man erkänna: hon kan, liksom kollegerna i branschen, snickra ihop en intrig och hålla ett inriktat handlingsmönster under kontroll. Och hon berättar i högt tempo (Lundqvist, 1991, s. 87-88).

Om Virginia Andrews skriver Lundqvist under rubriken ”Vem är rädd för Virginia Andrews?”:

Hon liknar ingen – eller nästan alla. I den roman jag analyserar – *Blomblad för vinden* som sålts mest i Sverige – finns en provkarta på de flesta av de populistiska drag som så gott som alltid finns i populärromanen. Men den har *inte* eller visar i alla fall inga tecken på stilvilja eller seriöst uppsåt: den saknar tids och lokalfärg och det förefaller inte finnas någon ambition att försöka göra människorna levande eller intressanta. Dess tid är sextioal med blickar bakåt och med slutsekvenser från ungefär 1970, dess plats är Sydcarolina, Virginia och New York men detta är ovidkommande. Bortsett från att det förekommer bil och flyg och TV kunde det vara 1800-tal. När något försök göras att förankra storyn i modern tid blir det fel: p-piller på 40-talet, kolesterolängslan på 60-talet m.m./.../Den märkliga sexualiteten erinrar om Sandemo och den omöjliga kärleken om McCullough. Samtidigt finns FLN-drag: den enorma skönheten och rikedomen, makt och hämndbegäret (Lundqvist, 1991, s. 47).

Om Auels böcker skriver Lundqvist under rubriken ”Stenåldersprinsessan Ayla åter aktuell”:

I tio år har Ayla, huvudperson hos Jean M. Auel, varit många svenskers favorit. Mina undersökningar visar att hon är lika populär hos manliga som hos kvinnliga läsare. /.../Jean M. Auels berättarmetod är som framhållits omständlig. Egentligen borde det utgöra en spärr för unga och/eller ovana läsare. Tempot är långsamt, perspektiven är den allvetande – och allkunniga berättarens som är mån om att noggrant förmedla allt hon ’vet’ (Lundqvist, 1991, s. 17-22).

Avsnittet om Sandemo har rubriken ”Historiska Allersromaner” och Lundqvist skriver så här:

Margit Sandemos böcker skiljer ut sig från övriga i denna bok. De är inte tjocka, bara ca 250 sidor, de har inte samma påkostade utförande som de andra populärromanerna och de ges inte ut av de seriösa förlagen utan av en liten firma vid namn Boknöje ab i Helsingborg. /.../ *Sagan om Isfolket* är samlingsnamnet på den serie som gjort sin upphovskvinna till Nordens mest sålda och lästa. De nu inalles 47 delarna startade 1982 med *Trollbunden*, en historia från slutet av 1500-talet. Den sista boken utspelar sig i nutid. /.../ Ordet *saga* kan sägas vara använt i sin dubbla betydelse om Isfolkssviten. Det är fråga om en släktsaga liksom i den fornisländska sagorna, men man får också se ordet *saga* i betydelsen berättelse med övernaturliga inslag. /.../ Uppenbart är emellertid att anakronismer och obegripliga uttryck i förening med en ansenlig mängd tryck och stavfel har mycket liten betydelse för de läsare som låter sig fångas i den häxbrygd av porrfantasier, spökerier och 'historia' som Sandemos sagor utgör (Lundqvist, 1991, s. 25-32).

Frederick Forsyth behandlas i Lundqvists bok och har huvudrubriken "Reportern som politisk thrillerförfattare":

Thrillern har ett bättre rykte än annan underhållningslitteratur, möjligen beroende på att författare som Graham Greene och John le Carré givit den status. Man finner t ex Forsyths och Guillous böcker på bibliotek, och tidningarna recenserar dem om inte annat så i översiktsartiklar.

Att ha en bakgrund som undersökande journalist är inte ovanligt och givetvis fördelaktigt. Den noggranna researchern, förarbetet, är något som utmärker såväl Forsyths som hans enda svenska motsvarighet Guillou. /.../ Till genren hör också våldsscener, och de förekommer givetvis också hos Forsyth. I *Schakalen* finns som jag nämnt en utdragen tortyrskildring, och en liknande finns också i *Täcknamn Odessa*. I ingen av dem är det dock som hos t ex Collins och King, frågan om frosseri eller porr, eftersom scenerna är ägnade att väcka läsarens avsky för vad som sker. I båda fallen handlar det om värnlösa offer som väcker läsarens sympati och medkänsla – och resultatet blir moralisk indignation och avståndstagande (Lundqvist, 1991, s. 126-134).

Lundqvist om Jan Guillou under rubriken "Tupp i svensk hönsgrå":

Jan Guillou teknik är densamma som Forsyths: Man kan tillägga att det jag kallar för det auktoritativa har drivits längre hos Guillou – för att visa hur mycket han kan och vet förirrar sig författaren ofta ut i långa bihandlingsavsnitt som har ingen eller föga relevans för huvudförloppet. Det är svårt att sammanfatta vad som händer. /.../ Den noggranna miljöbeskrivningen liksom också tidsfärgen har *Coq Rouge* gemensamt med Forsyths böcker, men Guillou visar upp en större provkarta på masslitterär rekvisita. I våldsskildringarna är emellertid romanen måttfull: blodbadet i Viggbyholm är i stort sett den enda i boken. Schablonerna gäller snarare återkommande uttryckssätt – hos Guillou finns talrika 'sade han hårt, kallt, mjukt' osv. De desillusionerade snutarna med anor från Maigret är tvillingar till Martin Beck, Lennart Kollberg och Gunvald Larsson hos Sjövall-Wahlöö. Att sinsemellan olika personer har samma favorituttryck, 'söte Jesus', gör en något bisarrt intryck. Mest kliché är ändå, som påpekats, hjälten själv, vars hedersnamn poängterar att han är förmer än andra 'tuppkycklingar'. Sin machokaraktär behåller han givetvis i de följande delarna. Likaså förblir författaren vanan trogen att prata om allt möjligt annat än det som hör till historien (Lundqvist, 1991, s. 135-139).

4.4 Den erotiska litteraturen

Barsk skriver att *Berättelsen om O* av Pauline Réage (psudeonym) utmärks av ett högtidligt språk och av sexskildringarna där ingenting beskrivs i detalj.

O uttrycker då och då rädsla, men det tvång hon utsätts för är inget tvång i egentlig bemärkelse, eftersom hon hela tiden har valmöjligheten att lämna sin älskare och därigenom frigöra sig från sitt självvalda slaveri. Mer än en gång ber mannen som äger O om hennes godkännande, och hon påminns om sin möjlighet att avbryta förbindelsen.

Språket är högtidligt och aningen gammaldags, och könsdelar benämns med ord som 'sköte', 'underliv' och 'stjärt'. Inga svärord eller slanguttryck förekommer. Vid ett tillfälle urinerar O inför en man, vilket beskrivs som vatten som rinner ur hennes kropp, och i övrigt nämns inga kroppsvätskor (Barsk, 2007, s. 34).

Markis De Sades *Filosofin i Sängkammaren* handlar om Eugenie, en ung flicka som undervisas i lidelsens konst av en grupp libertiner. Hon uttrycker till en början rädsla och ovilja som snart byts ut mot njutning.

Språket är mycket blandat – å ena sidan är dialogen högtidlig och gammalmodig, å andra sidan fylld av ord som 'luder', 'slyna', 'runka' och 'rövknulla'. Flera sexskildringar innehåller våld, och den sista av de sju dialogerna beskriver hur Eugenies mor upprepade gånger blir våldtagen, den sista gången av en syfilisbesmittad man. Hon blir utsatt för knytnävsslag och örfilar, och till sist sys hennes könsorgan och analöppning ihop.

Både avföring och blod förekommer i sexuella sammanhang. De filosofiska utläggningarna tar formen av ett erotiskt förspel, och det händer upprepade gånger att personerna blir så upphetsade av diskussionerna om religion, seder och moral att de måste ta en paus för att tillfredsställa sina och varandras behov. Detta stämmer väl överens med porrklichén om ständigt upphetsade män och kvinnor som aldrig tänker på annat och inte kan få nog (Barsk, 2007, s. 35).

Anastasia Wahls (psudeonym) *Den vidrige* är en av de så kallade "Klitty böckerna" Barskt skriver att ett mycket grovt språk används i romanen.

Boken inleds med en sexakt som utmynnar i ett brutalt mord. Våldtäkt och våldtäktsförsök förekommer, och personer uttrycker rädsla eller ovilja. Vid två tillfällen urinerar någon på någon annan under sex, och vid ett tillfälle utför den kvinnliga polisen oralsex på sin chef tills hon spyr. De flesta personerna i boken är ständigt upphetsade, och inget tillfälle är fel för sex: på en brottsplatsundersökning bredvid ett lik, på redaktionen för att få sin vilja igenom gentemot chefen, för att distrahera en kollega och hindra henne för att begå ett mord... Sex används som en lösning på de flesta problem (Barsk, 2007, s. 36).

I förordet till *Venusdeltat* framgår det att år 1940 erbjöd en boksamlare Henry Miller löpande betalning för att förse honom med erotiska noveller som beställts av en anonym men förmögen kund. Herr Miller tröttnade snabbt och Anaïs Nin, som behövde pengar, tog över skrivandet av de erotiska novellerna.

Nin skriver att novellerna är skrivna som nöjesläsning under påtryckningar från en köpare som ville att hon skulle "utelämnas poesin". Hon skriver att trots detta kan hon när hon läste om novellerna, flera år senare, märkte hon att hennes egen röst inte var helt undertryckt. Hon skriver: "Många gånger har jag intuitivt använt kvinnans språk och sett den sexuella upplevelsen ur kvinnans synvinkel" (Nin, 1991, s. 14).

Enligt baksidestexten står det att *Venusdeltat* idag framstår nästan som patinerad fransk boudoirpornografi. Per Wästberg i *Dagens nyheter* har här skrivit: "Dekoren är delikat vällustig och vänligt pastellfärgad, andningen lätt och oansträngd... Nins berättelser kan läsas i ett sträck utan den gradvisa uttråkningen som ensidig pornografisk konst medför."

Min egen iakttagelse är att boken innehåller bland annat flera olika skildringar av både incest, nekrofil, zoofili, och våldtäkt, inga sexuella slanguttryck eller svordomar förekommer.

4.5 Urval

Sammanlagt åtta bibliotekarier har intervjuats för uppsatsens räkning. Dessa bibliotekarier arbetar vid sex olika bibliotek, vid ett av intervjutillfällena medverkade två informanter samtidigt då de själva önskade det. Alla informanter arbetar som bibliotekarier och samtliga är på något sätt involverade i arbetet med urval och inköp av böcker.

Mina åtta informanter är anställda och verkar inom två olika kommuner, alla biblioteken delar således inte samma inköspolicy, utan det finns vissa individuella skillnader mellan arbetsplatserna. Alla informanterna är kvinnor, detta var inget aktivt val från min sida. När jag kontaktade biblioteken bad jag om att få intervju den som var inköpsansvarig, och det visade sig att alla dessa var kvinnor. Det är möjligt att detta faktum har påverkat mitt resultat. I mina

intervjufrågor så ingick ingen fråga om informantens ålder, då jag inte ansåg detta särskilt relevant, däremot hade jag en fråga om hur länge informanten arbetat som bibliotekarie vilket informanterna gjort allt mellan 8 och 38 år och därav har jag en viss spridning.

Informanterna kontaktades inledningsvis via e-post, där jag presenterade mig och kortfattat berättade om vad uppsatsen skulle handla om. Om intresse för medverkan visades bestämdes tid och plats för intervju. Jag gick inte in närmare på uppsatsens syfte i detta skede då jag inte ville styra in informanterna i förutbestämda tankebanor inför intervjun. Om jag delgett informanterna uppsatsens syfte och mina intervjufrågor inför mötet kunde de ha fått mer tid att tänka och reflektera över sina svar, men detta kunde å andra sidan ha lett dem in i bestämda tankebanor och formuleringar, en annan nackdel kunde ha varit att de inte förstått frågorna eller att de blivit fastlåsta vid frågorna inför intervjun.

4.5.1 Presentation av informanterna

Alexandra på bibliotek A

Alexandra har arbetat i 27 år som bibliotekarie. På detta bibliotek har hon arbetat i snart 15 år. Hon är enhetschef för avdelningarna skönlitteratur, språk, konst och musik. Alexandra uppger sig inte vara särskilt intresserad av någon speciell litteraturgenre utan är intresserad av hela den skönlitterära avdelningen. Bibliotek A är ett Huvudbibliotek i en större stad och har ingen speciella målgrupp utan riktar sig till ”så många som möjligt.” Alexandra uppger att de skulle vilja rikta sig mer till och det är unga män, och män över huvud taget.

Britt-Inger på bibliotek B

Britt-Inger har arbetat på bibliotek i 22 år, först som assistent och har sedan gått distansutbildning för att bli bibliotekarie. Har sedan jobbat som bibliotekarie i ca 4 år. Innan dess hade hon ungefär samma uppgifter som hon har nu, men hade då inte den formella utbildningen. Hon arbetar med vuxenlitteratur, i huvudsak vissa fackavdelningar men är insatt i alla typer av inköp. Hon är inte intresserad av något speciellt område inom skönlitteratur utan har ett mer generellt intresse. Bibliotek B är ett filialbibliotek i en större stad, det har ingen särskilt målgrupp då det ligger i en väldigt ”blandad” stadsdel, med båda högutbildade och lågavlönade människor, pensionärer, studerande och barnfamiljer.

Beata på bibliotek B

Beata arbetar på samma bibliotek som Britt Inger. Hon har arbetat som bibliotekarie i 38 år, och har hela den tiden varit på samma bibliotek. Hon är chef på biblioteket, men utför också sedvanliga bibliotekarieuppgifter. Inom skönlitteraturavdelningen så tycker hon om att läsa deckare och fantasy, samt även ”vanliga romaner”.

Carin och Cecilia på bibliotek C

Carin och Cecilia arbetar på samma bibliotek och ville bli intervjuade tillsammans, därför presenterar jag dem här tillsammans. Carin har arbetat på biblioteket i 33 år och Cecilia i 23 år. Carins arbetsuppgifter är medieinköp samt tjänstgöring i informationen, hon har inköp som specialområde, och jobbar också en del katalogisering. Cecilia jobbar mycket med referensarbete och även en del katalogisering inom skönlitteraturen. De är båda ämnesbevakare och har delat upp bevakningsområden mellan bibliotekarierna på vuxenavdelningen efter ämne. Biblioteket är ett huvudbibliotek i en medelstor stad och har ingen speciell inriktning eller specialisering då det är väldigt allmänt och brett enligt mina informanter.

Daniella på bibliotek D

Daniella har arbetat som bibliotekarie i åtta år, på det bibliotek där hon arbetar nu har hon varit i 7 år. Hennes arbetsuppgifter är ”alla förekommande på bibliotek” som hon själv säger, hennes arbetsplats är ett litet filialbibliotek och de anställda delar på de flesta uppgifterna. Daniella är mest intresserad av vuxenlitteraturen inom skönlitteraturavdelningen. Biblioteket hon arbetar på är ett kombinerat folk och skolbibliotek i en mindre samhälle.

Eva på bibliotek E

Eva har arbetat som bibliotekarie i 24 år, på sin nuvarande arbetsplats har hon varit i åtta år. Hennes arbetsuppgifter är ”vanliga bibliotekarieuppgifter” som hon säger. Hon köper böcker, lånar ut böcker står i receptionen och dylika uppgifter. Hon är särskilt intresserad av barnbibliotekariearbetet och de köper in mycket barnböcker till biblioteket, då biblioteket är en integreras öppna förskola och bibliotek, många av låntagarna är småbarnsföräldrar. Arbetsplatsen är ett relativt litet filialbibliotek i utkanten av en medelstor stad.

Fia på bibliotek F

Fia har arbetat som bibliotekarie i 9 år, på detta bibliotek har hon arbetat i 1,5 år. Hon ansvarar för inköp på vuxenavdelningen, och har även ett övergripande ansvar över katalogen och allt som har med poster och registrering att göra, hon sysslar också på med tidskrifter och lite annat. Inom skönlitteraturavdelningen så är hon särskilt intresserad av brittiska yngre författare, men när det gäller jobbet så vill hon försöka vara så heltäckande som möjligt.

De har ingen speciell målgrupp på biblioteket då det är ett folkbibliotek och har ”alla” som målgrupp, det har tidigare funnits satsningar på ett ungdomsbibliotek, som har legat en bit ifrån, men nu ligger det som ett rum i själva biblioteket. Bibliotek F är ett huvudbibliotek i en mindre stad.

5 Resultat

I det följande kapitlet presenterar jag mitt resultat där mina informanternas utsagor i de olika frågorna framkommer. Jag har delat in huvudrubrikerna så att de följer mina frågeställningar, underrubrikerna fördjupar frågeställningarna ytterligare.

5.1 Hur ser inköpsprocessen ut på folkbibliotek gällande skönlitteratur?

Inköpsprocessen går till på ett likartat sätt på de bibliotek jag besökt. Dock kan ansvarsområdena vara uppdelade på de större biblioteken så att en person har hand om inköp av deckare, en annan om inköp av science fiction och så vidare. På de mindre biblioteken är det ofta en person som gör beställningarna men diskuterar med en kollega innan, eller så läser de båda BTJ häftet och gör sina beställningar utifrån det. På några av biblioteken har man regelbundna bokmöten då man diskuterar inköp. På två av biblioteken har de ämnesbevakare som kommer med inköpsförslag och rekommendationer om vad som bör köpas in.

5.1.1 Allmän inköspolicy

Det är bara tre av biblioteken i studien som har en allmän inköspolicy, bibliotek A, B och C. Bibliotek A och C är huvudbibliotek, det är rimligt att tänka sig att filialbiblioteken lyder under samma inköspolicy som respektive filialbibliotek. Bibliotek F är även det ett huvudbibliotek men har ingen nedskrivna inköspolicy enligt informanten jag intervjuade där.

De nedskrivna inköspolicys som förekommer är mycket allmänt skrivna. Det står bland annat att man skall sträva efter en allsidig belysning i politiska, religiösa och etiska frågor. Att man avstår från media som propagerar för rasdiskriminering och avsiktligt förvränger fakta, samt från media som propagerar för förföljelse på grund av kön, etniskt ursprung, nationalitet, religion eller funktionshinder. Det framgår också att vägledande begrepp i urvalssammanhang bör vara kvalitet, saklighet, mångfald och tillgänglighet. Bibliotek D, E och F har ingen nedskrivna inköspolicy. Biblioteken i min studie har få bestämda riktlinjer för vilken kvalitet det ska vara på skönlitteraturen, även om det framhålls att kvalitet bör vara vägledande, dock definieras inte kvalitetsbegreppet i dessa skrivna riktlinjer där skönlitteraturen ingår i den mer övergripande policyn som gäller alla medier.

5.1.2 Tillvägagångssätt i inköpsprocessen

Några av mina informanter uppger att de använder sig av BTJ-häftet när de gör sitt urval. Några säger att de har försökt komma ifrån detta och göra sina urval på andra sätt, såsom att läsa recensioner i andra medier och att själva ha en uppfattning om vad som kommer ges ut och vad som skall köpas in. Några av informanterna berättar att de har regelbundna bokmöten, medan andra säger att de av olika anledningar gått ifrån detta.

På bibliotek A så berättar Alexandra att alla på skönlitteraturavdelningen läser mycket recensioner, följer med i tidskrifter och läser alla de stora dagstidningarna. De försöker vara snabba med inköp om det är någon bok av en ny författare, boken fått bra recensioner och ”verkar vettig” så köper de den direkt. Då köper de ett ”snabbexemplar” som man kan låna i sju dagar och sen köper de ett antal fler exemplar.

Alexandra säger att BTJ-häftet inte påverkar så mycket nu för tiden, hon menar att de köper det de vill ha och de ägnar BTJ-häftet mindre och mindre tid. Alexandra menar att de vet vilka författare som är bra och de vet vilka som kommer att bli efterfrågade. BTJ-häftet kan vara användbart när det gäller det lite ”smalare”, lyrik till exempel.

Hon berättar att på bibliotek A så köper de i stort sett allt som de får som inköpsförslag, om det går att få tag på, och om det inte är kränkande eller rasistiskt, eller alldeles för våldsamt. Förra året hade de fått ca 1000 inköpsförslag men då gällde det alla medier på biblioteket, böcker, musik, film. De böcker de har köpt in på inköpsförslag har lånats en hel del.

På bibliotek B har de bokmöten varje vecka då de diskuterar inköpsförslag och tittar i BTJ-häftet. De försöker så långt det är möjligt att köpa in det de får som inköpsförslag menar Britt-Inger, då de vill uppmuntra sina låntagare. De köper alltså in det mesta som de får som inköpsförslag, så länge det inte är något rasistiskt eller dylikt. Är de osäkra brukar de försöka kolla upp vad det är för något som föreslagits och om andra bibliotek har köpt in det. BTJ-listan påverkar deras urval i viss mån, men Britt-Inger menar att de försöker komma ifrån denna då de känner att det kan ge lite ”skygglappar” och även på grund av ekonomiska aspekter då BTJ-häftet blivit väldigt dyrt.

Både Britt-Inger och Beata nämner att inköpen och biblioteket förändrades efter 1990 då stadsdelsnämnderna infördes, innan detta så ingick biblioteket i stadsbiblioteket och där fanns ganska detaljerade regler vad man fick köpa och vad man inte fick köpa. Numera är de mer fria att köpa på efterfrågan.

Vi försöker ju att inte lägga alltför mycket censur över det hela, jag har ju varit med så länge att jag var med på den tiden då det fanns väldigt stränga regler för vilken skönlitteratur man fick lov att köpa in (Britt-Inger).

På bibliotek C utgår man ifrån BTJ-listan när man gör sina inköp. De olika ämnesbevakarna går igenom denna utifrån sina områden och skriver ner sina inköpsrekommendationer. Det kommer också in inköpsförslag från allmänheten emellanåt. Ibland kommer också bevakarna med förslag då det upptäcker något som ännu inte har hunnit komma ut på listorna.

Carin samordnar inköpen och ser till att det utvalda blir beställt. Både hon och Cecilia säger att BTJ-häftet ger en väldigt bra grund eftersom allting som kommer där blir recenserat. De menar att andra sätt att köpa in (att inte använda BTJ-häftet) möjligen kan fungera på ett mindre bibliotek. BTJ-listan kompletteras med inköpsönskemål ifrån allmänheten och även de själva ser över vad som kan köpas in och vad som skall gallras. Recensionerna på BTJ-häftet påverkar det som sedan väljs, men detta gäller mer i de fall författaren är okänd. Är det en känd och mycket läst författare så köps denna in även om boken fått dåliga recensioner säger Carin och Cecilia. På bibliotek C har de inga bokmöten.

Daniella på bibliotek D berättar att de i inköpsprocessen brukar ha bokmöten utifrån BTJ-häftet var fjortonde dag, de tar även emot inköpsförslag ifrån låntagare och kan då köpa in böcker även om de inte varit med i BTJ-häftet. Daniella säger att eftersom bibliotek D är ett litet bibliotek så är de ganska restriktiva med vad de köper in, de vet vad deras låntagare vill ha och om de missat att köpa in någon bok så köper de antingen den vid efterfrågan eller lånar in den.

Eva på bibliotek E baserar ofta inköpen på BTJ-häftet då hon läser dessa kontinuerligt. De har två bibliotekarier till som jobbar där och den ena av dem läser listan och skriver ner vad hon tycker. Vilket Eva sedan går igenom innan hon gör beställningarna. I den mån man känner att man måste ha recensioner så är BTJ-häftena bra att ha säger hon. Men det finns böcker som man köper oavsett vilken recension de får, till exempel av någon känd författare och som de vet kommer bli efterfrågad. De får relativt ofta inköpsförslag från låntagare, och gäller det en bok som man tror kommer kunna lånas ut så köper de ofta in den. Om det är någonting som är väldigt ”smalt” så lånar de hellre in den. När det gäller skönlitteratur så är det dock inte så ofta de får inköpsförslag, för de ser oftast böckerna innan låntagarna gör det, säger hon. Om en låntagare ber henne att köpa in en bok som hon ser fått en ”urdålig” recension så kan hon säga till låntagaren

att hon inte köper in denna bok av kvalitetsskäl, och då kan hon även hänvisa till ekonomiska skäl menar hon.

På bibliotek F kan inköpsprocessen gå till på lite olika sätt, dels kan låntagare via deras hemsida lämna inköpsförslag, de kan även lämna inköpsförslag över disk. Dessa förslag tittar de inköpsansvariga på och antingen så köper de, eller inte. De försöker att köpa i ganska stor utsträckning, om det är något som går att få tag på. De utgår även ifrån BTJ-häftena, och så har de inköpsmöten ungefär varannan vecka berättar Fia.

Fia säger att BTJ-häftenas recensioner styrde mer förut. Numera får de väldigt mycket inköpsförslag från låntagare. Men BTJ-häftet har ett visst inflytande genom det urval som presenteras där. När de får inköpsförslag från låntagare så har de en policy som säger att inom två veckor ska låntagaren ha fått ett besked. Ganska ofta köps det föreslagna in, om det inte är så att de nyligen har haft en diskussion om just denna titel och kommit fram till att den inte ska köpas in.

5.1.3 Vad en inköpsansvarig bör kunna

Alla mina åtta informanter är överens om att den inköpsansvarig bör vara intresserad av litteratur. Alexandra säger att man bör veta vad som efterfrågas, ha en bra omvärldsanalys, läsa tidningarna och även läsa mycket böcker själv. Fia anser att det är viktigt att inköpen inte bara vilar på en person utan det är väldigt bra med inköpsmöten, då man kan komplettera varandra om man är fler. Både Daniella och Eva tycker att det är viktigt att man känner till vad ens låntagare vill ha och efterfrågar. Cecilia menar att man bör ha en bred utbildning och att man gärna skall ha läst litteraturvetenskap.

5.1.4 Vad som uppfattas som svårt i inköpssituationen?

Vad mina informanter uppger att de uppfattar som svårt i inköpssituationen är många gånger deras begränsade ekonomi, en annan sak som kan vara svår är när de av någon anledning inte vill köpa in något som de fått inköpsförslag på.

Alexandra säger att det är svårt om hon får inköpsförslag på någonting och hon tänker ”åh, den här vill vi egentligen inte köpa...den här är inte bra”. Eller om hon får inköpsförslag på en hel serie som innehåller väldigt många böcker. Då köper hon hellre bara några av böckerna tills vidare. De har även en viss ”kvalitetsstämpel”, säger hon men de vill samtidigt lyssna på låntagarna, så det är lite ”dubbelt”.

Även Britt-Inger anser att det är svårt att göra bedömningar vad man ska köpa in och inte. Beata tycker att det är svårt dels att få pengarna att räcka till, hon kan också tycka att det är svårt att veta hur man ska välja, om det till exempel är en bok som är mycket efterfrågad men som man inte tycker platsar på biblioteket om den då skall köpas in eller inte.

Cecilia anser att det ligger en svårighet i att man har en budget som styr, en viss mängd pengar som ska räcka. Hon säger också att det kan vara svårt att styra i flödet i vad som kommer. Men då skjuter Carin in att de inte styr så mycket utan det är väldigt mycket efterfrågan från låntagarna som styr. Carin säger också att det är viktigt att pengarna även räcker till smalare litteratur, att det är viktigt att denna inte får stryka på foten.

Daniella tycker att det kan vara svårt att bortse ifrån sin egen smak ibland när det gäller skönlitteraturen, så det måste man tänka på menar hon, hon säger att man måste tänka på vilka låntagare de har och vad de vill läsa, och välja utifrån det.

Eva berättar att hon skulle vilja ha mer pengar att köpa medier för, då det finns sådant hon skulle vilja köpa som hon får välja bort på grund av ekonomin. Hon tycker också att det är lite svårt när man handlar över Internet och väljer en bok på grund av den recension den har fått och

när de väl fått boken och har den i sin hand så märker de att denna bok aldrig kommer lånas ut, utan blir en ”hyllvärmare”. Detta är större risk när man beställer över Internet menar hon, än när man går i en bokhandel och kan titta på och bläddra i boken och läsa baksidestexten och få en känsla för om den kommer att bli populär eller inte.

Även Fia tycker att det är svårt när pengarna inte räcker till, och när man har dålig ekonomi så måste man göra en avvägning, vad man ska köpa och inte. Biblioteket blir inte större, och man får inte in hur mycket böcker som helst, så man vill inte köpa på sig sånt som av olika skäl inte används eller lånas. Så det är ibland svårt att avgöra om vissa böcker kommer att lånas, om de kan fjärrlåna den vid behov, dessa avvägningar är svåra att göra menar hon.

5.1.5 Vad som väljs bort

Flera av mina informanter säger att det som direkt väljs bort är lokalhistoriska böcker som utspelar sig i ett helt annat geografiskt område än det som biblioteket ligger i, även vissa självbiografier, skrivna av personer som inte är så kända för allmänheten och som de tror inte kommer intressera låntagarna väljs bort. Sådant som anses vara av en dålig kvalitet väljs också gärna bort, och även sådant som man tror att det inte kommer att finnas något eller mycket lite intresse för.

Eva och Daniella som båda jobbar på mindre bibliotek väljer bort den litteraturen som de ser som ”smal” då denna inte lånas i särskilt stor utsträckning.

Fia menar att de måste köpa in det som folk frågar efter, men samtidigt vill man inte bara köpa in det heller för då kanske det blir väldigt mycket populärlitteratur, och väldigt lite lyrik och dramatik och liknande. Så man får försöka att balansera detta på något sätt. Vidare berättar hon att de under en period så hade de på försök en regel som sa att de skulle aldrig ha mer än tre reservationer på en bok, för då skulle ett nytt exemplar köpas in, men då slutade det med att de efter ett tag hade kanske femton stycken av någon Camilla Läckberg bok som efter ett halvår bara stod i hyllan och inte lånades, vilken inte var så bra även om det var bra just den perioden då det var mycket kö på just den boken berättar Fia.

5.1.6 Kritik ifrån låntagare

Mina informanter uppger att de inte kan erinra sig att de fått ta emot kritik på grund av att de valt att köpa in vissa böcker, undantaget är Beata som berättar att det har hänt, och då har det till exempel handlat om seriealbum som har varit lite ”avancerade”, med våldsamma och erotiska bilder. Hon minns att det var en mamma som hade upptäckt att hennes barn hade lånat en sådan ”vuxenserier” och det blev stor uppståndelse och det stod i tidningarna om att biblioteken måste ta ansvar för vad de lånar ut. Det var fel att barnet hade lånat den serien, säger hon, samtidigt menar hon att man inte kan låta bli att köpa böcker för att det är risk att ett barn lånar en vuxenbok eller liknande. Däremot berättar informanterna att de då och då får kritik för att vissa böcker inte finns på biblioteket, men Daniella säger sig inte ha fått ta emot sådan kritik då hon menar att de försöker tillmötesgå sina låntagare så att de får tag i den boken de vill ha. De andra säger sig ha fått sådan kritik men detta var vanligare förr, till exempel säger Alexandra att bibliotekarier var mer ”moraltanter” förr. Fia berättar att det har hänt att de har fått ”backa” efter diskussioner med låntagare som haft bra argument om varför något ska köpas in och varför det är fel att välja bort en viss titel eller författare och inte en annan och att de därefter har köpt den efterfrågade titeln.

5.2 Definition av kvalitet och förhållningssätt till kvalitetsbegreppet

I mina intervjuer har det framkommit att samtliga informanter tycker att kvalitet är något

svårdefinierat, även om de själva vet vad de menar är god kvalitet i fråga om litteratur.

Alla informanterna uppger att kvalitet är något som de tycker är viktigt, men som är olika styrande på olika arbetsplatser. Flera menar också att kvalitetsbegreppet inte är något definitivt begrepp utan kan innebära olika saker för olika personer.

Alexandra säger att det är viktigt med kvalitet, men frågar sig samtidigt vem som bestämmer vad som är kvalitet.

Bibliotekarier har ju alltid varit kvalitetsdomare säger man då med en frysning och det vill vi ju inte vara (Alexandra).

På hennes bibliotek läser de recensioner och köper gärna in böcker som fått bra recensioner, sen kan de visa sig att de böckerna inte lånas, och då är det ju ingen mening med dem egentligen säger hon.

Jag vet ju vad jag tycker är bra, men jag är ju inte någon normgivare (Alexandra).

Alexandra säger att hon kan se skillnad på god och sämre litteratur, läser hon en bok som är dåligt skriven med ett dåligt språk och ett innehåll som är ”meningslöst” så förstår hon inte varför de ska ha den boken. Men så kommer det någon och säger att den så gärna vill läsa den boken för en kompis har läst den,

ok, då kanske den gav den personen någonting, och då kanske det är kvalitet att den har gett någonting (Alexandra).

Om vad hon själv tycker är god litteratur:

Om jag vill läsa en bok så ska den ha bra språk, den ska vara väl översatt och den är från ett annat språk, det ska vara ett innehåll som är angeläget, som inte är passé. Och den ska ha någon slags utveckling, så att den sätter igång någonting. Det tycker jag är kvalitet /.../ Kvalitet är det som man berörs av tror jag, det som gör någonting med en (Alexandra).

Britt-Inger menar att hon försöker ha ett kvalitetsperspektiv, men att man låter en viss typ av böcker slippa igenom bara för att det har varit en viss genre, som till exempel deckare, medan man har haft mycket hårdare krav på böcker som handlar om kärlek, till exempel har man tidigare inte fått köpa in Danielle Steel eller Catherine Cookson, dessa böcker har de nu för att många vill läsa dem, men själv tycker hon inte att dessa böcker är bra, säger hon.

Beata menar att man gärna tänker på den litterära kvaliteten när man väljer, men detta är inte lika tungt vägande idag som det var tidigare. Hon anser att om en bok håller hög kvalitet eller inte kan ha att göra med upphovsmannens intentioner med boken, kanske har man behandlat ett ämne på ett eget sätt, förnyat en genre eller kommit på någonting själv, att det är någon som skapat ett verk på ett seriöst sätt. Då kan detta ses som en del av bokens kvalitet, menar hon.

Carin och Cecilia säger att på 60-70 talen hade man ett hårdare kvalitetsbegrepp och då var inte heller utgivningen så stor. Då var det en del litteratur man inte köpte in eftersom man ville ha en viss litterär kvalitet. Idag köper man in mer och bredare, när de gäller viss typ av litteratur till exempel erotisk litteratur så tittar man på om det är en känd författare, även då är det viktigt med en viss kvalitet. Även Daniella säger att de har släppt på kvalitetskraven, även om de inte de köper in allt, såsom vissa långserier. Hon säger att de inte brukar sätta några kvalitetsstämplar på böcker. De köper in det låntagarna vill ha, ”inom rimliga gränser”. Att kvalitetskraven inte är lika höga nu är även någon som Eva uppger:

Det spelar såklart en viss roll, men inte så stor roll nu, tycker jag, som det gjorde förr. Men det är min väldigt subjektiva uppfattning (Eva).

Hon tycker att språket har en stor roll i fråga om kvaliteten, då hon retar sig mycket på en bok som har ett dåligt språk. Hon vill att det ska vara en god ”språkdräkt” och ett flytande språk.

Man retar ihjäl sig på ett torftigt, dåligt språk, som inte kan gripa tag i en, som inte kan beskriva, som inte kan gestalta, man kan inte känna personerna. Då retar man ju ihjäl sig efter ett tag (Eva).

Fia säger att det finns mycket som köps in som kanske inte har så hög kvalitet, men det finns titlar och författare som de försökt att inte köpa eftersom de måste dra gränsen någonstans, till exempel Isfolket böckerna har de inte köpt. Men skulle de få upprepade förfrågningar på dessa böcker så är det inte omöjligt att de skulle köpas in säger hon. Även Fia tycker att det är språket som utgör mycket av kvaliteten, att det ska vara språkligt välskrivet men även innehållet är viktigt och vilken läsoplevelse man får menar hon.

5.3 Resonemangen kring inköp av populärlitteratur

Inköpen av populärlitteratur för kvinnor respektive män tenderar att se lite olika ut på de bibliotek jag besökt. I alla fall gällande de författare jag frågade lite närmare om. Några av informanterna menar att man generellt sett varit hårdare när det gäller urvalet av typiskt kvinnlig litteratur såsom kärleksromaner medan sådan litteratur som ses som mer manlig inte mött lika hårt motstånd. Tidigare har riktlinjerna om vad som fått köpas in och inte varit hårdare menar alla informanterna. Till exempel nämner en informant att det tidigare fanns en särskild inköpskommitté som bestämde vad som fick köpas. I regel köps det in som användarna efterfrågar med vissa undantag. Alla informanterna säger att de har ett kvalitetsperspektiv men det som är mycket efterfrågat köps in även om de inte anser att detta håller någon högre kvalitet.

5.3.1 Med kvinnor som främsta målgrupp

Alla mina informanter uppger att den typiska FLN-boken inte är så efterfrågad idag, i nuläget är chick-lit genren mer populär, främst bland yngre kvinnor. Jackie Collins böcker finns i några upplagor på flera bibliotek, men mina informanter menar att de inte är särskilt populära. Auels böcker finns på alla biblioteken där mina informanter arbetar, de har varit mycket populära tidigare och fick även ett uppsving när den senaste boken kom. Andrews finns på några bibliotek, Sandemo finns bara på ett av biblioteken och dessa två titlar köptes in ganska nyligen, böckerna är inte från den mest omtalade serien *Sagan om Isfolket*.

FLN-genren är inte så stor idag, säger Alexandra, men det kommer en del böcker som hon tycker platsar in i genren såsom Maeve Binchy och Joanna Trollope, men inte så många av svenska författare, det har aldrig riktigt funnits säger hon. Hon tror att chick-lit till viss grad har ersatt FLN-böckerna. De sexskildringar som är utmärkande för till exempel Collins böcker tror hon inte är så aktuella idag. De har redan skrivit en gång och ”det går inte att slå in öppna dörrar en gång till.”

Alexandra säger att de inte har någon efterfrågan på Collins, Andrews eller Auel, men Sidney Sheldon var en författare som folk tidigare frågade mycket efter men som absolut inte fick förekomma på biblioteket. Margit Sandemos serie *Sagan om Isfolket* har de inte, men Alexandra menar att om någon skulle fråga efter en sådan bok så kan hon inte förstå varför man inte skulle kunna köpa ett exemplar. Det har varit mycket diskussioner om Sandemos böcker tidigare, men nu är detta passé säger hon. Dock har de haft väldigt mycket frågor på dem.

Britt-Inger berättar att de har några böcker av Jackie Collins som dock inte lånas så mycket, de har inga böcker av Andrews, men andra bibliotek har så att de kan låna in. De har även böcker av Auel och så har de köpt in två böcker av Margit Sandemo, men inte från Isfolket serien, anledningen till det uppges vara att det är för många böcker i serien, dock tror Britt-Inger att

dessa böcker säkert skulle lånas om de fanns. Men hon säger att Sandemos böcker tidigare varit omöjliga av få tag i på bibliotek, eftersom Sandemo setts som "förbjuden":

Men hon har ju varit så totalförbjuden att man knappt fick säga Margit Sandemo utan att ställa sig i skamvrån (Britt-Inger).

Angående Collins böcker så säger Britt-Inger att det har varit någon typ av kvalitetsdebatt men hon vet inte riktigt vad den handlade om. Men hon säger att hon har ibland känt att man har dragit en hårdare gräns mot den som har varit "kvinnolitteratur" jämfört med det traditionellt manliga som deckare och thrillers.

Om du tar Jan Guillou till exempel, han skriver ju inte bra. Han skriver ju spännande med det är ju som en slags pojkböcker, för män. Det är ju ingen stor litteratur om man säger så (Britt-Inger).

Britt-Inger berättar att "tantsnuskgenren" inte är så stor idag, däremot har genren som kallas "chick-lit" kommit mer och mer. De har också en hylla som hon kallar för "kärlekshyllan", en författare som hamnar där och som går under den genren och som är ganska populär är Nora Roberts.

Beata som jobbar på samma bibliotek som Britt-Inger menar att det kan finnas etiska skäl till att inte köpa in Andrews böcker:

Andrews tyckte jag var lite obehaglig måste jag säga, men de finns nog att få tag på någonstans på något bibliotek, men de har vi inte köpt hit. Och det tror jag mer har att göra med det etiska då va, för är de inte de som handlar om incest och syskonkärlek och sådant? (Beata)

Beata säger också att det har varit diskussioner om varför biblioteken köpt in så mycket deckare men varit mer restriktiva med romantiska böcker.

Ja då var ju den här diskussionen ganska livlig om varför köper biblioteken så mycket deckare, för där finns det ju mycket våld och sådant, men inte så mycket romantiska böcker och kärleksböcker? (Beata)

Cecilia håller inte riktigt med om detta att man hellre köper deckare än kärleksromaner, hon säger såhär:

De diskussioner som har varit, det har ju vart det här då att man...och de är ju gamla tycker jag, de hör ju hemma på åttio, början på nittioalet. Att man köper väldigt villigt kanske mer det som män har frågat efter, mer deckare, thrillers, agent... va. Och att man då har varit hårdare om kvinnor vill ha lite lättare litteratur. Men det gäller inte, utan det som gäller är det att man väljer...man väljer då bland författarna då som skriver lite samma. Antingen skriver de det här lite typiskt historiska då, serie på serie. Eller så är det väldigt mycket...om hur kvinnor har det då, och de följer ju nästan samhällsutvecklingen om hur kvinnor utvecklas, det är ganska traditionella beställelser. Så det är nog lite att vi väljer alltså, i detta (Cecilia).

Carin som arbetar på samma bibliotek som Cecilia säger att de har valt att inte köpa in vare sig Sandemo, Andrews eller Collins:

Collins, Sandemo och Andrews, de är de tre exempel jag kan komma på som vi aldrig har köpt, och inte tänker köpa heller *skratt* Sandemo är ju fortfarande efterfrågad, men det har vi avstått ifrån (Carin).

Att de inte köpt Sandemo och Collins böcker säger de beror på kvaliteten, Cecilia säger att Collins böcker är "fruktansvärt illa skrivet". Sandemo var de överens om att inte köpa in och Cecilia menar att det inte finns någon anledning för biblioteken att ha allting.

När det gäller Andrews så påpekar Carin precis som Beata på bibliotek B den etiska aspekten med handlingen i några av hennes böcker:

ja jag fattade det som att det var lite spekulationer kring incest, det kändes väldigt motbjudande att läsa om det där, jag tyckte det var väldigt skönt att vi var överens om att inte köpa dem (Carin).

Daniella säger att de köper vad deras låntagare vill ha och frågar efter, till exempel Nora Roberts böcker. De har inget av Collins, eller Sandemo, Collins är hon säker på att de har haft, men de har henne inte längre, att de inte har Sandemo tror hon delvis beror på att serien är så lång, däremot har de andra långa serier. Hon kan inte påminna sig om att hon fått någon fråga på Sandemos böcker heller, säger hon, böcker av Virginia Andrews har de, ett par stycken, samt några av Auel.

Eva berättar att de har några böcker av Collins, som de har fått av låntagare, men att hon förmodligen inte skulle köpa in dessa om de kom i en ny upplaga idag, den typen av böcker är så kortlivade, då det inte finns någon efterfrågan på dem längre, menar hon. Nu är det chick-lit genren som är mer gångbar. De har inga av Sandemos böcker, Eva menar att dessa böcker hela tiden har stämplat som inte tillräckligt litterära och inte av tillräckligt god kvalitet för att få finnas på biblioteken. Självt har hon inte läst dem och vet därför inte om de är så mycket sämre än mycket annat, säger hon. Auel var mycket populär när de första böckerna kom, men sedan var det ett så långt uppehåll till den sista boken kom ut, och det var väldigt många som hade väntat på och längtat efter denna bok och sedan blev denna bok en besvikelse för dem, säger Eva. Andrews, har de kanske någon bok av säger hon, hon är inte riktigt säker.

Fia menar att det kommer nya populärromaner för kvinnor till exempel Nora Roberts som köps in, Collins och Auel har de också. Fia menar att denna typ av böcker är ”snällare” nu för tiden. Hon säger också att chick-lit är inte så mycket inriktat på sex och utseenden som de typiska FLN-böckerna. Hon tror att det kan bero på att det var ett annat ideal i samhället på åttiotalet då många av dessa FLN-böcker kom ut. Sedan finns det ju en annan typ av populärlitteratur för kvinnor än FLN-genren, såsom exempelvis Pilcher, som har mer av något som hon kallar ”trivselromantik”. Collins är det inte så stor efterfrågan på menar Fia, men hon säger att det ändå lånas en del, vilket man ser när man tittar på utlåningsstatistiken. Sandemos böcker har de inte, och hon säger att de inte har haft några frågor alls på dessa böcker på länge. Virginia Andrews böcker har de några stycken, men Fia upplever inte att de är särskilt populära.

5.3.2 Med män som främsta målgrupp

Den ”manliga” populärlitteraturen jag nämner köps in utan tvekan, detta uppger alla mina informanter. Den populärlitteratur för män som dock inte köps in är så kallade kioskromaner såsom Nick Carter böckerna, vilka jag tycker kan likställas med Harlequin böckerna, som har kvinnor som målgrupp.

Alexandra berättar att populärlitteratur för män såsom Frederick Forsyth och Jan Guillou köps in ”utan prut”. Hon menar att ”mäns litteratur” inte alltid ifrågasätts på samma sätt, medan ”tanters smak den ska granskas”. Deckare läses väldigt mycket av både kvinnor och män, säger hon. Det finns deckare som Alexandra anser är ”helt värdelösa” men som de köper in då de fått bra kritik, och då bär ibland BTJ ”skulden” till det anser hon.

De manliga böckerna av exempelvis Guillous kan innehålla både våld och erotik, menar Alexandra, men detta är inget som verkar påverka hur böckerna blir sedda, såsom är fallet med FLN-böckerna som främst har kvinnor som målgrupp.

På bibliotek B berättar Britt-Inger att Forsyth och framförallt Guillous böcker köps in eftersom det finns en efterfrågan på dessa böcker. Även John Le Carres böcker, som tillhör samma genre, köps in.

Beata menar att det är intressant att jämföra inköp av böcker skrivna av manliga respektive kvinnliga författare i populärgenren hon säger att:

Det är väldigt intressant, den diskussionen, om kvalitet och vad ska köpas och vad ska inte köpas in, till biblioteken. Och då är det ju ganska intressant, att vi så att säga då har varit mer generösa med att köpa in de traditionellt mer manliga genrererna än de kvinnliga (Beata).

Cecilia berättar att frågan om det ska köpa in böcker av exempelvis Guillou, Forsyth och Grisham aldrig ens diskuterats, utan de köps in. Det har aldrig varit något motstånd mot dessa böcker och de har alltid köpt in ganska mycket böcker i denna genre. Det har heller aldrig varit någon kvalitetsdiskussion kring dessa böcker, huruvida de skulle hålla en låg kvalitet. Carin säger att det inte finns någon anledning till att dessa böcker inte skulle köpas:

Men Grisham, jag menar det är ju helt vanlig underhållning och samma med Guillou, jag kan inte riktigt förstå, det kan inte finnas någonting hos dem som gör att vi inte skulle köpa dem (Carin).

Även Daniella säger att de köper in ”det mesta” av Forsyth och Guillou eftersom de har efterfrågan på dessa böcker. Likadant säger Eva, då de på hennes bibliotek köper in allt av Guillou och Forsyth. Hon frågar mig om dessa böcker över huvud taget räknas till populärlitteratur för män, till exempel Grisham och Guillou läses av både män och kvinnor säger hon. Dessa tre författarna ingår ju definitivt i de litterära kretsloppet, menar Eva.

Så att det är ju väldigt stor skillnad på en bok av Jan Guillou och en bok av hon Andrews. Intervjuare:

Är det kvalitet eller för att den är mer populär?

Eva: Nej jag tror att det är ...dels är det kvalitet och sen är det så att de här männen är ju liksom erkända författare, mer erkända, på ett annat sätt så att säga (Eva).

Populärlitteratur för män som inte köps in är Nick Carter, Sven Hassel och liknande berättar hon. Likaså uppger Fia att de köper in ganska mycket av Guillou och Forsyth, men hon menar att detta också hänger ihop med att det just nu är en ”deckarboom”, och de får väldigt mycket frågor på just deckare.

5.4 Resonemangen kring erotisk litteratur

Av mina åtta informanter så är det bara en som uppger att de inte har någon erotisk litteratur på det bibliotek där hon är verksam. Flera informanter berättar att erotisk litteratur köps in i den mån den får goda recensioner eller räknas som klassiker, de kan också köpa in sådant som kommer i distributionsstödet.

Alexandra berättar att de köper erotisk litteratur om den är bra, såsom exempelvis erotiska klassiker som *Venusdeltat* av Anaïs Nin, eller *Historien om O* av Pauline Réage. Det finns också erotiska berättelser i samlingsvolymerna som lånas ganska ofta och som de ibland skyltar med. En del böcker med erotiskt innehåll såsom till exempel Anastasia Wahls *Klitty* böcker tycker Alexandra bara känns som en provokation, personalen på biblioteket läste en men tycker den var dålig, så de har den inte framme. Alexandra anser att boken var skriven på ett sådant sätt att det inte fanns någon satirisk udd i den och hon kunde inte förstå varför den boken vare sig skulle skrivas eller läsas. Markis De Sades *Filosofin i sängkammaren* ingår i beståndet och de har köpt nyutgåvan av Paulines Réages *Historien om O*. Om Markis de Sades böcker säger Alexandra att det är en sorts historisk prägel på den i och med att den är skriven för länge sedan ”och den har överlevt och någonting har ju gjort att den har överlevt, så den har ju en sån tids - kvalitet på något sätt.” Samma sak gäller för *Historien om O*, menar hon.

På bibliotek B köps erotisk litteratur in i den mån det kommer uppger Britt-Inger, de har böcker av Anaïs Nin, och de har tidigare haft *Historien om O*. Enligt Britt-Inger har de ingenting av Markis de Sade. Då man köper in erotisk litteratur vill man helst att den ska vara skriven av kända författare, då att man vet att den är okey, menar Britt-Inger. Hon säger att blir det våldspornografi så drar man öronen åt sig, det handlar också om hur kvinnosynen i böckerna är.

Där sätter nog alla bibliotek en gräns, pornografi, sexism om man säger så (Britt-Inger).

Angående Markis de Sades böcker så menar hon att de nog kan ses som ”lite historia eller kulturhistoria.” Annastasia Wahls Klitty böcker har varit uppe till diskussion, men de köptes inte in. I denna typen av urval försöker man söka stöd hos andra bibliotek och se hur de har gjort säger hon.

Ibland vet man ju att man kanske... väjer därför att man själv tycker att det är obehagligt så va, men om man ska försöka titta på det lite neutralt så finns det ändå kvaliteter och så. Eller någon försöker berätta någonting viktigt fast inte på det traditionella sättet eller vad man ska säga (Britt-Inger).

Låntagare brukar inte komma och fråga efter erotisk litteratur, Britt-Inger tror att det beror på att detta ses som lite mer privat. Böcker om sexualteknik och så vidare verkar heller inte lika aktuella längre, vilket hon tror kan beror på Internets intåg. Angående skönlitteratur med det erotiska temat så säger hon att det finns mycket av det i vilken roman som helst, det är inte så speciellt med den inriktningen att det kommer böcker som bara utger sig för att handa om precis bara det utan det blandas i in den övriga handlingen.

Beata menar att Réages *Historien om O* faller in under klassiker, likaså De Sades böcker. De skulle inte låta bli att köpa in exempelvis De Sade, av kvalitetsskäl, De Sade ses som en intressant person, säger hon, och detta bidrar också till att hans böcker efterfrågas, och kanske bör finnas av den anledningen.

När det gäller det som redan har funnit sin plats och skrevs för länge sedan har utkristalliserats vissa titlar som kanske ska finnas på biblioteket (Beata).

Även Carin anser att det aldrig varit någon tvekan om ifall man ska köpa in Nin, Réage eller De Sade, då detta alltid ansetts som kvalitetslitteratur säger hon. Särskilt De Sade ses som en klassiker och dessutom stilbildande.

Carin menar att litteratur som är sadistisk, sexistisk eller rasistisk godtas i större utsträckning om det gäller äldre litteratur, vilket kan bero på att samhället också såg annorlunda ut förr. Om det kom något nytt som motsvarade det som till exempel de Sade skriver om så skulle de kanske inte vara självklart att detta skulle köpas in idag.

Också Daniella menar att böcker som innehåller våld och liknande lättare kommer undan med detta om de är så kallade klassiker medan det kanske inte skulle gälla för en nyutgiven bok med liknande innehåll. Hon tycker att det finns en gräns gällande erotisk litteratur, då det inte får slå över på pornografi. De har inte köpt in Réage, Nin eller De Sade då de tänker att de kan låna in detta om någon frågar efter det. Daniella säger också att man få vara lite försiktig och att det är lite svårt att göra urval när det gäller erotiskt litteratur. Man måste göra en bedömning om vad som är erotik och vad som är pornografi, och vad man drar gränsen där. De har köpt in BTJs guideböcker om var man kan hitta erotisk litteratur. Enligt henne så lägger de inte in några moraliska aspekter i frågan om erotisk litteratur, så länge det inte är vålds eller förnedringsskildringar. De har inga bestämmelser som är ”hugget i sten” utan de diskuterar från fall till fall, och de förlitar sig också på att kunna låna in från stadsbiblioteket.

Eva uppger att de inte har någon erotisk litteratur på hennes bibliotek, hon säger att hon inte tror att det är någon efterfrågan, men minns en låntagare som nyligen frågade efter böcker om kärlek och hon i deras referenssamtal förstod att det egentligen var böcker med sex han menade, fast han kanske inte ville säga det rakt ut.

Våra låntagare kan väl inte med att fråga efter sådana böcker då antagligen, för vi har inte haft några som har gjort det (Eva).

Fia säger att de köper in erotisk litteratur, om denna har fått bra recensioner. Hon berättar att det var någon erotisk novellsamling som de fick inköpsförslag på. Men när de kollade upp denna titel och läste recensioner, så stod det att den var ”så oerhört kvinnoförnedrande”, och var dessutom inte bra skriven, och då valde de att inte köpa in den.

Det kommer en del erotisk litteratur i distributionsstödet och denna litteratur är inte sällan lite kontroversiell och utmanande, menar Fia, vilket hon kan reagera lite på säger hon. Att det är till exempel sex och våld blandat. Men i och med att Kulturrådet har gjort en kvalitetsbedömning vad de vill stötta med pengar och skicka ut till alla bibliotek så lägger de in det för inköp.

5.5 Sammanfattning av resultat

Av de bibliotek som figurerar i studien så är det ungefär hälften som har en nedskrivna inköspolicy som skulle kunna ses som en ram vilken man bör hålla sig inom när man köper in medier. De nedskrivna inköspolicys som förekommer är mycket allmänt skrivna. I dessa framgår att vägledande begrepp i urvalssammanhang skall vara kvalitet, saklighet, mångfald och tillgänglighet.

Vad mina informanter anser är svårt i inköpsituationen är dels den ekonomiska aspekten, att de inte kan köpa in precis allt, och dels när de får förslag på sådant som de egentligen inte vill köpa in på grund av etiska skäl eller kvalitetsskäl.

BTJ-häftet används vid inköp på de flesta av biblioteken i studien, några informanter menar att de har försökt komma ifrån detta då de anser att urvalet tenderar att bli för ensidigt om de lutar sig för mycket mot BTJ, de som uppger detta menar att de istället läser mycket recensioner och följer med i dagspress för att veta vad som kan bli aktuellt för inköp.

Två informanter berättar att de vill undvika att köpa in enligt inköpsförslag om det föreslagna har fått en dålig recension och att de i dessa fall kan hänvisa till ekonomiska skäl. Andra skäl till att något föreslaget inte köps in kan vara att det uppfattas som rasistiskt, kränkande eller innehåller för mycket våld.

Några informanter uppger att de undviker att köpa in sådant som är väldigt ”smalt”, eftersom de tror att detta inte kommer lånas i så stor utsträckning, då lånar de in detta från ett annat bibliotek. En informant säger att hon vill akta sig för att bara köpa in populärlitteratur och ingenting av den smalare litteraturen. Dock berättar flera att om en bok av en känd författare fått en dålig recension så köps den ändå in eftersom de vet att den kommer efterfrågas. Alla informanter menar att de så långt det är möjligt försöker tillmötesgå inköpsförslagen de får.

Informanterna i studien uppgav att god kvalitet med avseende på skönlitteratur innebar ett bra språk, ett intressant innehåll och att boken erbjuder en total läsoplevelse som är givande. De menade alla att kvalitet är någonting viktigt, dock påpekade några att det inte är ett definitivt begrepp utan någonting subjektivt. En informant menar att avgörandet om en bok har litterär kvalitet eller inte kan bero på författarens intentioner med boken, om denne har behandlat ett ämne på ett eget, nytt sätt, förnyat en genre eller kommit på någonting själv, då kan detta ses som en del av kvaliteten menar hon.

Alla informanter uppgav att de försöker ha ett kvalitetsperspektiv när de väljer litteratur för inköp, men kvalitetskravet är inte lika tungt vägande i dagsläget som det var förr. Några av dem menar att BTJ-häftet kan ge en uppfattning om ifall en bok håller god kvalitet eller inte.

En informant menar att böcker som tillhör en viss genre lättare slipper igenom även om de inte håller en så hög kvalitet, medan man har varit hårdare mot till exempel kärleksromaner. Flera informanter berättar att det finns vissa typer av böcker man inte gärna köper in såsom exempelvis långserieböcker. Det finns också vissa titlar och författare som de undviker att köpa

Flera av informanterna säger att ”manlig populärlitteratur” inte alltid ifrågasätts såsom ”kvinnlig”, till exempel kärleksromaner. Men några informanter påpekar också att deckare är något som läses väldigt mycket av även kvinnor och inte bara av män. Böcker av Guillou och Forsyth och liknande böcker inom samma genre köps in utan tvekan uppger alla informanterna.

FLN-genren är inte särskilt efterfrågad i dagsläget, istället är chick-lit genren mer populär. En författare av idag som några informanter klassar som FLN är Nora Roberts vars böcker köps in på alla bibliotek i studien. Collins böcker finns på flera av biblioteken, likaså Andrews böcker Auels böcker finns på alla biblioteken. Två böcker av Sandemo köptes nyligen i på ett av biblioteken, i övrigt fanns de inte på något av de bibliotek jag besökte. Anledningarna till att Sandemos böcker inte köps in uppges vara av flera olika skäl, dels av kvalitetsskäl dels av tradition ytterligare ett argument mot dem är att det är för många böcker i serien.

Kring Collins böcker har det tidigare varit en kvalitetsdebatt, men den ses inte som aktuell idag. Två informanter anger att det kan finnas etiska skäl till att inte köpa in Andrews böcker, då det i några av dessa förekommer incest. En informant uppger att de på hennes bibliotek varken köpt in böcker av Sandemo, Andrews eller Collins och att de förmodligen aldrig kommer göra det heller med hänvisning till kvalitetsfrågan.

Dock har det aldrig varit samma typ av kvalitetsdebatt kring böcker av exempelvis Guillou och Forsyth så som de varit kring exempelvis Collins och Sandemo, menar informanterna. En av dem säger att det inte funnits någon anledning att ifrågasätta Guillous och Forsyths existensberättigande på biblioteken och det inte funnits någon kvalitetsdiskussion kring dessa.

Erotisk litteratur fanns på alla bibliotek i studien utom ett. Författare som förekommer inom denna genre är bland andra Réage, De Sade och Nin, vilkas böcker kan ses som erotiska klassiker och inte skulle väljas bort av kvalitetsskäl, enligt informanterna. Nyare erotisk litteratur som Anastasia Wahls böcker har inget av de besökta biblioteken köpt in. Dessa sågs som provocerande, och utan satirisk udd, enligt en informant. De Sades böcker kan ses som kulturhistoria, dessa böcker skrev för länge sedan men finns kvar än idag och detta måste bero på att de besitter ett visst värde anser några informanter.

Flera informanter berättat att erotisk litteratur köps in på basis av goda recensioner, eller om de räknas till klassikerna. Vi osäkerhet huruvida en bok skall köpas in eller inte kan informanterna söka stöd hos andra bibliotek och se hur de har gjort. En informant menar att då man köper in erotisk litteratur vill man att den ska vara skriven av kända författare, för då vet man att den är okey, hon säger att man vill undvika våldspornografi, sexism och förnedring. Detta håller andra informanter med om, de säger att man måste göra en bedömning vad som är erotik och vad som är pornografi då de menar att pornografi inte är något som platsar på bibliotek.

Bland den litteratur som räknas till klassiker och i äldre litteratur så godtas sexism, rasism och sadism i högre grad menar flera informanter. En av dem menar att detta beror på att samhället såg annorlunda ut förr, en annan informant säger att det som redan har funnit sin plats på biblioteket inte ifrågasätts såsom nyare litteratur.

Det förefaller som om biblioteken i studien är mer försiktiga att köpa in erotisk litteratur än sådant som klassas som ”vanlig skönlitteratur” då de inte vill riskera att köpa in litteratur som kan klassas som pornografisk.

6 Analys

Här kopplas informanternas utsagor samman med tidigare forskning och teori. Analysen är indelad efter fyra huvudteman utifrån mina frågeställningar och teorier. Frågeställningarna är grundade i uppsatsens syfte, det vill säga att undersöka några bibliotekariers synsätt på de tre genrererna populärlitteratur för kvinnor, populärlitteratur för män samt erotisk litteratur med utgångspunkt i informanternas urval och inköpsavgöranden. Eftersom kvalitet är ett vägledande begrepp i bibliotekens inköspolicys (i den mån det finns någon) har jag även fokuserat på detta begrepp och dessutom ställt litterär kvalitet mot servicekvalitet.

Då syftet *inte* har varit att dra några slutgiltiga generella slutsatser som gäller för alla bibliotekarier utan istället att framhäva de medverkande informanternas olika utsagor kommer inte alla informanternas svar fram i varje fråga. Detta kan bero på att en annan informant förde ett mer omfattande resonemang eller att informantens svar inte förde analysen vidare.

Det teoretiska ramverket grundar sig på att inköp och urval på folkbibliotek bottnar i en kulturell hegemoni vilken i sin tur genomsyrar teorierna kring kvalitet, smakkultur och mannen som norm. Detta är olika aspekter som alla kan ses som delar i en kulturell hegemoni.

6.1 Folkbibliotekens inköpsavgöranden och Gramscis kulturella hegemoni

Gramsci använde uttrycket hegemoni för att beteckna ett tillstånd där rådande samhällsuppfattningar inte utmanas, trots att en samhällsklass är underordnad en annan. Enligt Gramsci innebär begreppet hegemoni ett politiskt, intellektuellt och moraliskt ledarskap i förhållande till allierade grupper (Gramsci enligt Laclau & Mouffe, 1997, s. 40).

BTJ-häftet kan betraktas som en representant för en kulturell hegemoni eftersom det kan ses som en del av folkbibliotekens institutionella struktur som har betydelse för utveckling och spridning av en ideologi (jmf. Gramsci enl. Laclau & Mouffe, 1997, s. 54). Den litteratur som kan hittas hos BTJ kan anses hålla en viss standard. Eftersom allt som ges ut inte hamnar i sambindningslistan har ett visst urval gjorts, det faktum att omdömena är skrivna av lektörer anger också ett visst mått av kvalitet på litteraturen. Eftersom en del av den utgivna litteraturen aldrig återfinns i BTJ-häftet och då bibliotekarierna i min studie ofta tenderar att köpa in det som fått goda omdömen, framför det som fått dåliga omdömen så sker ett visst maktutövande. Dock menar vissa informanter att de har försökt komma ifrån detta då de anser att urvalet blir för ensidigt och enkelriktat om de lutar sig för mycket mot BTJ-häftet, samt att de inte riktigt vet vad de får när de gör en beställning utifrån en broschyr. Två av informanterna berättar att de försöker undvika att köpa in enligt inköpsförslag från låntagare om det föreslagna har fått en dålig recension och att de då kan hänvisa till ekonomiska skäl. Andra skäl till att föreslagen litteratur inte köps in kan vara att den uppfattas som som rasistiskt, kränkande eller innehåller för mycket våld.

Höglund och Klingberg (2001) skriver att alla människor ska kunna ta del av bibliotekens service samt att folkbibliotekets resurser skall användas för att utvinna största möjliga värde i förhållande till de mål som den nationella bibliotekslagen och de lokala kulturmålen ställer upp. De menar alltså att inköpen till biblioteken skall grundas på å ena sidan behov och å andra sidan de mål som formulerats. I målformuleringen bör kulturpolitiska och demokratiska aspekter alltid finnas med (Höglund & Klingberg, 2001 s. 38).

Bara hälften av de bibliotek som förekommer i denna studie har en nedskrivna inköspolicy som skulle kunna ses som en målformulering, eller snarare en ram vilken man bör hålla sig inom när man köper in medier. De nedskrivna inköspolicys som förekommer är mycket allmänt skrivna. I dessa framgår att vägledande begrepp i urvalssammanhang skall vara kvalitet,

saklighet, mångfald och tillgänglighet. Liksom Ulla Forsén (2002) skriver är det kommunerna som har ansvaret för biblioteken och inköpen. Det förekommer att kommunpolitikerna har antagit några kulturpolitiska mål med biblioteksverksamheten, men att dessa i regel är svepande och ospecifika (Forsén, 2000, s. 29). Därmed har bibliotekarierna en stor frihet när det gäller inköp. Trots denna frihet agerar folkbibliotekarier ändå på ett likartat sätt i urvalssituationer (jmf. Forsén 2000, s.29). Detta kan möjligen förklaras av att de är styrda, om än omedvetet, av en kulturell hegemoni där det finns en så kallad tyst överenskommelse om vad som bör finnas på bibliotek och vad som bör väljas bort.

FLN-genren är inte särskilt efterfrågad i dagsläget, istället är chick-lit genren mer populär, framförallt bland yngre kvinnor, menar några informanter. En författare som är relativt aktuell i dagsläget, vars böcker kan anses tillhöra FLN-genren är Nora Roberts, vars böcker köps in på alla biblioteken i studien.

En författare vars böcker i regel inte köps in är Sandemo. Anledningarna till att dessa böcker inte köps in uppges vara dels av kvalitets skull, dels att de är för många böcker i serien (långserieböcker), och dels av tradition. Dessa böcker har varit uppe för diskussion på biblioteken och de flesta bibliotek tog beslutet att inte köpa dem, ett beslut som inte har omprövats. Detta kan ses som ett uttryck för kulturell hegemoni, en kommunal (hegemonisk) apparatur (jmf. Laclau & Mouffe, 1997, s. 54) i detta fall folkbiblioteken, som kan ses som en del i en större institutionell struktur har tagit beslutet att inte köpa in böcker av en viss typ. Flera av informanterna i min undersökning kan inte med bestämdhet säga vad detta beror på; de kan hänvisa till tidigare beslut och menar att detta förmodligen har med kvalitetsfrågan att göra. Den institutionella strukturen är viktig för utvecklingen och spridningen av en ideologi och utgörs enligt Gramsci av olika hegemoniska apparater, hit kan bland annat folkbibliotek räknas. De hegemoniska apparaterna utgör den dominerande klassens ideologiska struktur och dessa bidrar på så sätt till att reproducera en kulturell hegemoni, i detta avseende frågan om god och sämre litteratur och att viss litteratur väljs ut för inköp medan annan väljs bort.

6.2 Kvalitet, i bibliotekens bestånd eller i servicen?

Bergman och Klefsjös handfasta och påtagliga kvalitetsdefinition lyder: ”en produkts eller tjänsts kvalitet är dess förmåga att tillfredställa kundens behov och förväntningar” (Bergman & Klefsjö, 1991, s. 16). Denna definition är svår att tillämpa när man talar om skönlitteratur eftersom kvalitetsbegreppet är något mer eller mindre subjektivt. Detta för tankarna till Lundquist (2000), hon skriver om en kollega, en lärare, som gett sina elever uppgiften att förklara ordet kvalitet. Eleverna frågade hur de skulle kunna veta vad ordet kvalitet betydde och menade att det var skolans uppgift att lära dem detta. Varpå kollegan svarat att han faktiskt inte heller visste betydelsen. Han insåg senare att skönlitteraturens kvalitet inte stod klar för eleverna, de eftersökte verifierbar kunskap och detta kunde man enligt deras uppfattning inte finna i något påhittat (Lundquist, 2000, s. 58).

Informanterna uppger att de försöker ha ett kvalitetsperspektiv när de väljer litteratur för inköp, men kvalitetskravet är inte lika tungt vägande i dagsläget som det var förr. En informant menar att böcker som tillhör en viss genre lättare slipper igenom även om de inte håller en särskilt hög kvalitet, medan man har varit hårdare mot andra genrer, till exempel kärleksromaner. Flera av dem berättar att det finns vissa typer av böcker man inte gärna köper in såsom exempelvis långserieböcker. Det finns vissa titlar och författare som de undviker att köpa eftersom man måste dra gränsen någonstans menar de. En informant menar att avgörandet om en bok har litterär kvalitet eller inte kan bero på författarens intentioner med boken, om denne har

behandlat ett ämne på ett eget, nytt sätt, förnyat en genre eller kommit på någonting själv, då kan detta ses som en del av kvaliteten menar hon.

Informanterna i studien menar att god litterär kvalitet kännetecknas av ett bra språk, ett intressant innehåll samt ge en god läsoplevelse totalt sett. Informanterna anser alla att litterär kvalitet är viktigt, dock påpekar flera av dem att kvalitetsbegreppet inte är ett definitivt begrepp och därmed kan innebära olika saker för olika personer. De uppger att de själva vet vad de definierar som god kvalitet, men några av dem tillägger också att de inte vill vara några kvalitetsdomare eller normgivare och att en kvalitetsdefinition är någonting subjektivt och ingenting som är ”vetenskapligt belagt”. Jag drar här en parallell till Lundqvist som skriver att:

Tolkning av skönlitteratur betraktas, såsom religiösa uppfattningar, som helt subjektiv och känslorgrundad till sin natur, där alla blir saliga på egen upplevelse (Lundquist, 2000, s. 60).

Trots detta kan bibliotekariernas kvalitetsdefinition ses som en del i den kulturella hegemonin där de har tolkningsföreträde och har makten att avgöra vad som är god kvalitet och vad som inte är det, därmed förs kvalitetsdiskussionen på deras villkor och på så vis gör de sin kvalitetsuppfattning och personliga åsikter till en samhällsnorm (Jmf Gans, 1999, s. 165). Samtidigt så har flera av de medverkande informanterna sagt att de inte vill vara kvalitetsdomare men detta är naturligtvis svårt i och med att de är aktivt agerande i urvalsprocessen.

Några av informanterna menar att BTJ-häftets recensioner kan ge en uppfattning om ifall en bok håller god kvalitet eller inte, de köper gärna in böcker som fått bra recensioner, men om dessa böcker sedan inte lånas är det ingen mening med dem tycker en informant.

Frågan om servicekvalitet hänger förvisso egentligen inte ihop med frågan om litterär kvalitet på bibliotekens bestånd. Dock kan de olika synvinklarna på kvalitet skapa motsättningar då ett litterärt urval som innebär att man väljer bort vissa titlar vid urvalet av populärlitteratur till viss del inskränka på servicekvaliteten eftersom biblioteket på så viss kanske inte kan tillhandahålla all den litteratur som efterfrågas. Bergman och Klefsjö menar att kvalitet är något som måste värderas av kunden, den slutliga användare, och ställas i relation till kundens (användarens) behov och förväntningar. Det centrala vid deras kvalitetsdefinition är alltså att sätta användaren i centrum (Bergman & Klefsjö, 1991, s. 20).

6.3 Urval av populärlitteratur ur ett genusperspektiv

Gans menar att genom att kritisera masskulturen försöker innehavarna av den kulturella makten överföra sina egna värderingar rörande kultur till befolkningen och göra dessa värderingar och åsikter till en samhällsnorm (Gans, 1999, s. 164). De som Gans benämner som innehavare av den kulturella makten kan i praktiken vara exempelvis inköpsansvariga bibliotekarier.

I intervjuerna har det framkommit att det finns genrer som man traditionellt sett varit mer restriktiv med att köpa in, exempelvis böcker ur FLN-genren eller ”kärleksromaner”, vilket kan bero på kvalitetsskäl eller ekonomiska skäl. Detta för tankarna till Lundqvist (1991) som ifrågasätter om samma bibliotek som köper hårdkokt ”manlig” underhållning: thrillers, deckare, agentromaner, trovärdigt kan argumentera mot den kvinnliga FLN-genren (Lundqvist, 1991, s. 164).

Hirdman (2003) skriver att mannen är normen i samhället, en idealtyp mot vilken kvinnan jämförs, att vara man är att vara normbärare (Hirdman 2003, s. 64). Att en grupp människor ses som en norm och en idealtyp i samhället kan innebära att det som utmärker denna grupp inte ifrågasätts utan ses som något självklart (jmf. Hirdman, 2003). Flera informanter i denna studie menar att ”mäns litteratur” inte alltid ifrågasätts såsom litteratur som traditionellt setts som ”kvinnolitteratur”, till exempel kärleksromaner. Böcker skrivna av Guillou och Forsyth och

liknande författare inom samma genre köps in utan tvekan, detta uppger alla informanterna. Exempel på populärlitteratur för män som inte köps in är så kallade "kioskromaner" såsom böckerna om Nick Carter.

Hirdman menar att man i samhället och i media kan se självklara överenskommelser om vad som är viktigt och vad som inte är det. Enligt Hirdman är det som inte ses som viktigt sådant som den stereotypa maskuliniteten inte intresserar sig för, det som inte ses som viktigt kan också vara något som hotar denna uppbyggda konstruktion. Det mest intrikata med denna maktlogik är att den byggts i in samhällets olika institutioner (Hirdman, 2003, s 65). Man kan tolka det faktum att mannen är en samhällsnorm som en del i hegemonin som finns i det samhälle vi lever i. Flera informanter medger utan vidare att de varit mer generösa med att köpa in "traditionellt manlig litteratur", vilket kan bero på att mannen och det manliga är norm eller på att kärleksromanerna (den typiskt "kvinnliga" genren) håller en lägre litterär kvalitet. En informant menar att det inte funnits någon anledning att ifrågasätta Guillous och Forsyths existensberättigande på biblioteken eftersom dessa alltid har sett som "helt vanlig underhållning" och att det inte funnits någon kvalitetsdiskussion kring dessa. En annan informant påpekar att exempelvis Guillous böcker kan innehålla både våld och erotik, men att detta inte är något som påverkar hur böckerna blir sedda. Andrews böcker köps in på flera av biblioteken, men två av informanterna anger att det kan finnas etiska skäl till att inte köpa in dessa böcker eftersom det i några av dessa förekommer incest i handlingen. Den ena av dessa informanter uppger att de på hennes bibliotek varken köpt in böcker av Sandemo, Andrews eller Collins och att de förmodligen aldrig kommer göra det heller, detta med hänvisning till kvalitetsfrågan.

Hirdman anser att kvinnor inte sällan själva bidrar till sin underordning, då de är delaktiga i denna självklarhet (Hirdman, 2003, s. 75). Alla informanter i min studie är som tidigare nämnts kvinnor och tar själva upp frågan om varför FLN-genren, som ofta ses som en genre med flest kvinnliga läsare, har varit så mycket mer omdebatterad än deckargenren som ofta setts som en mer manlig genre. Flera av dem säger att de inte kan svara på varför det är så, men att man generellt sett varit mer benägen att köpa in de traditionellt sett manliga genrererna. En informant påpekar att hon tycker att det är intressant att de valt att göra på det sättet. En annan informant håller dock inte med om detta utan menar att det finns andra skäl som bottnar i hur man väljer ut litteratur för inköp, vilka hon inte går närmare in på.

6.4 Erotisk litteratur och smakkulturer

Bland sådan litteratur som räknas till klassikerna samt i äldre litteratur så godtas sexism, rasism och sadism i högre grad menar flera informanter. En av dem menar att detta beror på att samhället såg annorlunda ut förr, en annan informant säger att det som redan har funnit sin plats på biblioteket inte ifrågasätts såsom nyare litteratur. Detta är också något som Barsk kommer fram till i sin studie, hon skriver att både i BTJ:s lektörsomdömen och hennes sökning i databasen BURK visar det sig att grova våldsskildringar och sadomasochistiska inslag inte utgör något hinder för inköp av erotisk litteratur då verket i fråga är en klassiker (Jmf Barsk, 2007, s 65).

Även detta kan ses som ett uttryck för kulturell hegemoni då rådande värderingar inte utmanas (Jmf Bergström & Boréus 2000, s. 321). Det som redan har funnit sin plats på biblioteket, det finns där, det ifrågasätts inte, och om det speglar värderingar som inte ses som politiskt korrekta idag så kan man hänvisa till att det är skrivet för länge sedan och att tidsandan såg annorlunda ut då. Böcker som är skrivna för längesedan, exempelvis de Sades böcker, räknas ofta till klassikerna och informanterna menar att det inte finns något kvalitetsskäl till att dessa böcker inte skulle köpas in. Därför kan de Sades böcker ses som finkultur i motsats till

populärlitteraturen som inte åtnjuter den status som en bok i egenskap av klassiker gör (jmf Gans, 1999, s. 163).

Erotisk litteratur fanns på alla bibliotek jag besökte utom ett. Författare som förekommer inom denna genre är bland andra Réage, De Sade och Nin, vilkas böcker kan ses som erotiska klassiker och väljs inte bort av kvalitetsskäl. Det finns även andra erotiska berättelser i samlingsvolymerna. Nyare erotisk litteratur som Anastasia Wahls böcker har inget av biblioteken i studien köpt in. Dessa sågs som provocerande och utan "satirisk udd", enligt en av informanterna. De Sades böcker som på den tid de skrevs sågs som provocerande och även förbjöds, kan idag ses som kulturhistoria eftersom de skrevs för länge sedan, men finns kvar än idag, och detta måste bero på att de besitter ett visst värde anser några av informanterna.

Enligt Gans är det val en individ gör inte slumpmässiga då de bygger på vissa värderingar och estetiska standarder. Varje smakkultur har sin egen konst, musik, skönlitteratur, facklitteratur, poesi, filmer, TV-program och så vidare, såväl som varje kultur har sina egna konstnärer, artister, kritiker, författare och så vidare. En kultur har också sina institutioner för att möta människors estetiska behov (Gans, 1999, s. 93). Man kan se det som att de val och inköpsavgöranden en bibliotekarie gör bygger på värderingar och etiska standarder och att bibliotekarier med sina utbildningsbakgrunder och yrkeserfarenheter räknas till en viss smakkultur enligt Gans mening. Att bibliotekarier genom sin bakgrund och ämneskunnsamt samt genom tradition fostras in i en förståelse för vilken litteratur som hör till kategorin "god litteratur" och vilken man bör välja bort.

I denna studie så berättar flera informanter att erotisk litteratur köps in i den mån den får goda recensioner eller räknas som klassiker. Är de osäkra på huruvida en bok ska köpas eller inte kan de också söka stöd hos andra bibliotek och se hur de har gjort.

Till god litteratur hör ofta klassiker och även sådan litteratur som fått goda omdömen i BTJ-häftet. Samtidigt så är bibliotekarier individer och kan givetvis ha skiftande smak och åsikter i fråga om litteratur. Enligt Gans kan dock en individ samtidigt tillhöra flera olika smakkulturer (Gans, 1999, s. 135).

En informant menar att då man köper in erotisk litteratur vill man att den ska vara skriven av kända författare, för då vet man att den är okey, hon säger att man vill undvika våldspornografi, sexism och förnedring. Detta håller andra informanter med om, de säger att man måste göra en bedömning vad som är erotik och vad som är pornografi då de menar att pornografi inte är något som platsar på bibliotek.

När det gäller inköp av erotisk litteratur så finns följaktligen några olika punkter som bibliotekarierna i studien går efter när de avgör om en bok skall köpas in eller inte. Dessa är: Är boken skriven av en känd författare? Har andra bibliotek valt att köpa in den? Har boken fått bra omdömen?

Det förefaller som om biblioteken är mer försiktiga när de skall välja ut erotisk litteratur för inköp, än vad de är vid inköp av annan skönlitteratur, detta då de inte vill riskera att köpa in sådant som kan klassas som pornografi. Barsk menar att sex ses som en litterär svaghet, vilken måste balanseras av något annat, och en bok som innehåller mycket sex, speciellt av en sort som avviker från normen, behöver ofta leva upp till en högre litterär standard för att komma i fråga vid inköp (Barsk, 2007, s. 65).

7. Diskussion och slutsatser

Uppsatsen grundas i ett intresse för bibliotekariers urval vid inköp av skönlitteratur inom genrerna populärlitteratur och erotisk litteratur. Jag ville behandla skönlitteratur som kan anses som kontroversiell därför att urvalsproblematiken tydligare kan avspeglas i dessa fall. På grund av det valdes populärlitteratur och erotisk litteratur som fokus. Många skulle kanske säga att populärlitteraturen inte ses som särskilt kontroversiell i allmänhet, men tittar man på biblioteksdebatten som pågått under många år så framgår det att vissa typer av populärlitteratur, såsom exempelvis en del kärleksromaner, valts bort gång på gång, trots efterfrågan (se t.ex. Lundqvist, 1991, Giselsson, 1998).

Jag ville även undersöka ifall populärlitteratur för kvinnor och populärlitteratur för män behandlades och valdes ut på samma sätt på biblioteken i min studie samt hur problematiken kring urvalet av erotisk litteratur ser ut och vilket förhållningssätt bibliotekarierna i studien hade till den. Detta då jag inte visste mycket om bibliotekens synsätt på den erotiska litteraturen. Innan mitt uppsatsarbete inleddes hade jag läst böcker av författarna som jag tog upp med informanterna. Samtliga informanter hade inte läst alla böcker som nämndes i intervjuerna och därför hade dessa ingen egen erfarenhet av böckerna utan bara recensioner att gå på, detta kan i viss mån ha påverkat resultatet eftersom jag på så vis hade en förhandskunskap om böckerna som informanterna saknade. I mina intervjuer framkom det att då nedskrivna inköspolicys finns på biblioteken i studien är dessa mycket allmänt skrivna och därmed inte särskilt styrande. I de fall då en nedskrivna inköspolicy finns framgår det att kvalitet bör vara vägledande i urvalssammanhang. Informanterna hade svårt att definiera kvalitetsbegreppet, men de visste själva vad de ansåg vara god kvalitet. De var eniga om att en bok som håller en hög litterär kvalitet har ett bra språk, ett intressant innehåll och ger en god läsupplevelse totalt sett. Detta kan ses som en form av tyst överenskommelse bland mina informanter om vad kvalitet i litterär form är. Alla informanterna ansåg att kvalitet var någonting viktigt. Att bibliotekarierna väljer bort vissa titlar på grund av ekonomiska skäl är förståeligt, biblioteken har inte obegränsat med pengar och då måste ett urval naturligtvis ske. Man köper in böcker som efterfrågas av användarna eller räknas som klassiker och väljer bort det som har bristande kvalitet eller som inte är efterfrågat. Detta är inte helt lätt, eftersom biblioteken inte har obegränsade resurser och då styr ekonomin i hög grad.

Att det är bibliotekarierna som slutligen bestämmer över bibliotekens inköp är något som framkommit i min studie samt i den tidigare forskningen (t.ex. Barsk, 2007, Andersson, 2005, Forsén, 2000). Detta påverkar användarna då de måste godta bibliotekets utbud när och om de vill använda sig av det. I och med att det inte finns några detaljerade riktlinjer från kommun eller riksdag blir det de enskilda biblioteken och bibliotekarierna som styr inköpen. De inköpsansvariga stöder sig ofta på BTJ-häftets lektörsomdömen, hur andra bibliotek agerat, om författaren är känd, om boken är mycket efterfrågad och om den anses passa på biblioteket. Därför anser jag att trots att det inte finns någon direkt styrning ”uppifrån” via inköspolicys så finns det ändå flera aspekter som styr i inköpsfrågan, bland annat de normer och värderingar som finns hos de inköpsansvariga. Därför anser jag att trots att det inte finns några konkreta riktlinjer uppifrån om hur inköpen skall gå till så finns det mycket likartade normer och värderingar på de olika biblioteken som påverkar vilken sorts litteratur man gärna väljer bort, vilket också har framkommit i mina intervjuer.

Dessa likartade normer och värderingar har visat sig i studien på olika sätt, exempelvis resonerar informanterna liknande i frågor om vad de definierar som god kvalitet och de uppger alla att kvalitet är viktigt. Resonemangen tyder på att det finns fasta värderingar och normer på

biblioteken som existerar oberoende av den enskilde informantens privata åsikter. Dessa normer kan ses som ett en reproducering av en rådande kulturell hegemoni och är ett förhållande som existerar utan att man som bibliotekarie behöver vara medveten om det och utan att man aktivt arbetar för det, till och med då man försöker arbeta emot det. Exempelvis så påpekar flera av mina informanter att de inte vill ses som kvalitetsdomare eller normgivare i fråga om litteratur gentemot informanterna och styra vad de ska läsa.

Det hegemoniska inflytandet visar sig genom hur mina informanter anpassar sina urvalskriterier för att litteraturen ska passa på biblioteket, detta av orsaker som exempelvis traditioner inom yrket, då bibliotekarierna är en del av den kulturella hegemonin som biblioteket representerar. En fråga som kan vara berättigad att fundera över är ifall det är bibliotekarierna i sig som skapar en kulturell hegemoni. Troligare är nog att bibliotekarierna istället är en del i det större kulturella sammanhang där biblioteken finns och verkar. Här reproducerar biblioteken de satta normerna vilka anger vilken smakkultur som skall vara den rådande och därigenom har bibliotekarierna ett inflytande över användarna eftersom användarna påverkas av dessa normer och värderingar. Genom att de rådande normerna accepteras av användarna och inte ifrågasätts upprätthålls den kulturella hegemonin. Även BTJ-häftet kan ses som en representant för en kulturell hegemoni då den kan ses som en del av folkbibliotekens institutionella struktur och denna struktur har betydelse för utveckling och spridning av en ideologi (jmf. Gramsci enl. Laclau & Mouffe, 1997, s. 54).

I folkbibliotekssammanhang är det svårt att tala om kvalitet som ett enhetligt ord, eftersom ordet kan användas på olika sätt. Dels kan man se biblioteket som ett serviceföretag och då kan man tala om kvaliteten på den service detta tillhandahåller. I *Biblioteket som serviceföretag. Kunden i centrum* (1992) prövas på vilket sätt föreställningen om biblioteket som serviceföretag skulle kunna utgöra en grund för förnyelse av biblioteksverksamheten och iden med detta är att betrakta biblioteket som om det vore ett serviceföretag (Widebäck, 1992, s. 7). Ett serviceföretag försöker ge kunden vad denne efterfrågar men eftersom folkbiblioteken även är en institution för kultur kan detta bli problematiskt. Detta på grund av att man ibland undviker att köpa in vissa medier av kvalitetsskäl trots att de efterfrågas av användarna. Detta kan ses som motsägelsefullt inom biblioteksvärlden eftersom när man talar om kvalitet i detta sammanhang så avser man ofta kvaliteten på de tillhandahållna medierna, inte servicekvalitet, och för att man ska kunna bevara kvaliteten på den ena aspekten (medierna) så måste kanske detta gå ut över kvaliteten på servicen och vice versa.

Mina slutsatser kring frågan om inköpsprocessen och inköpsavgörandena är att det finns en tyst överenskommelse om vad god kvalitet är och vad som passar på biblioteket. Bibliotekarierna lutar sig gärna mot andras beslut vid inköpsavgöranden då de ofta tittar på hur andra bibliotek har gjort när de bestämmer om de skall köpa in en viss titel eller ej. BTJ-häftet används ofta men inte i samma utsträckning som förr vilket kan höra samman med det faktum att bibliotekarierna inte vill ses som ”normgivare” och inte heller vara för styrande då många av informanterna uppfattar BTJ-listan som styrande och begränsad.

Bibliotekens urval av litteratur styrs alltså till stor del av en kulturell hegemoni, jag anser att även rådande genusnormer i inköpssammanhang kan ses som ett uttryck för hegemoni. I frågan om vilken del av populärlitteraturen som väljs bort och i jämförelsen i urvalet av här kallad ”kvinnlig” och ”manlig” populärlitteratur. Förekommande åsikter i min studie var att man traditionellt varit mer restriktiv med att köpa in böcker som betecknas som ”kärleksromaner eller”hör till FLN-genren som anses höra till den ”kvinnliga” populärlitteraturen, medan de författarna jag nämnde som representanter för den ”manliga populärlitteraturen sågs av några informanter ”som helt vanlig underhållning” vars existensberättigande på biblioteket inte

behövde ifrågasättas. Detta kan ses som en del i den kulturella hegemonin, där mannen är norm. Böcker av de manliga författarna jag tar upp med mina informanter köps in på alla mina besökta bibliotek och flera informanter menar också att det inte funnits någon anledning att ifrågasätta dessa böckers existensberättigande på bibliotek. En informant nämner att den typ av populärlitteratur för män som inte köps in är så kallade kioskromaner, såsom Nick Carter böckerna. En annan informant menar att det är en väldig kvalitetsmässig skillnad på en bok skriven av Guillou jämfört med en bok skriven av Andrews och att det skulle vara en grund till att den förstnämndes böcker köps in mer ”motståndslöst”. Givetvis kan man diskutera om det finns något som heter ”kvinnlig” och ”manlig” populärlitteratur och om författare som exempelvis Guillou ska gå under kategorin ”manlig” litteratur då han är läst av båda könen. Skoglund skriver dock att hennes undersökning visar på att det är vanligare att kvinnor läser manliga författare än att män läser kvinnliga författare (Skoglund, 1997, s 57).

Genomgående på alla bibliotek så fanns de ett visst motstånd mot vissa författare i genren populärlitteratur för kvinnor, ett exempel är bland annat Sandemo. Andrews hade valts bort på några av biblioteken, ett av skälen till detta som nämndes på två bibliotek var att några av hennes böcker innehöll incest, ett skäl som jag tycker är aningen anmärkningsvärt då det finns många böcker på biblioteket som innehåller liknande eller andra tabubelagda ämnen men som trots det köps in. Det kan också vara relevant att fundera på vem som säger att viss populärlitteratur är dålig och varför den är dålig, är alla böcker med klassikerstatus bra? Romanen Jane Eyre som utkom för första gången 1847, skriven av Charlotte Brontë, räknas idag till klassikerna. Men på tiden den utkom väckte den många kritikers ogillande. Den litteratur som anses undermålig idag kanske kommer ha en klassikerstatus i framtiden, just därför att den ”levt kvar” generation efter generation såsom Jane Eyre har. Öhman skriver att kanon inte är något evigt och oföränderligt, utan något som hela tiden konstrueras och revideras av konkreta människor som befinner sig i olika historiska sammanhang (Öhman, 2002, s.19). Hövenmark anser att det är viktigt att man reflekterar över kategoriseringen bra och dålig litteratur, hon menar att de flesta skulle kunna kategorisera en bok som bra eller dålig utifrån en osynlig norm som finns runt omkring oss och att det inte reflekteras över hur kategoriseringen kommer till. Det finns en konsensus som ingen egentligen ifrågasätter (Hövenmark, 2006, s.5).

Slutsatserna jag drar rörande frågan hur bibliotekarier resonerar kring populärlitteratur för män respektive för kvinnor är att beträffande de titlar och författare som Ulla Lundqvist (1991) tar upp, så är bibliotekarierna mer benägna att köpa in den ”manliga” litteraturen än den ”kvinnliga.” Den manliga litteraturen som diskuterats ses som något vars existensberättigande på biblioteket inte behöver ifrågasättas vilket ofta inte är fallet med den nämnda populärlitteraturen för kvinnor. Detta kan ses som ett uttryck för en genushegemoni där mannen är norm och rådande värderingar inte ifrågasätts. Den kvinnliga litteraturen som tas upp i min uppsats ses dels som inaktuell då flera av dessa författarna inte är så populära idag, dels så ses den som sämre kvalitetsmässigt sett, vilket givetvis kan vara fallet. Detta kan ligga till grund för att de inte köps in, det kan också bero på den manliga normen som finns i samhället, att det ”manliga” ses mer som något självklart, något som inte behöver ifrågasättas, medan den traditionellt ”kvinnliga” kanske granskas i högre grad och har då högre kvalitetskrav på sig för att ”slippa igenom nålsögat”. Alltså tror jag att det finns en tendens att ”manlig” litteratur kan komma undan även då den håller en lägre kvalitet medan ”kvinnlig” litteratur såsom exempelvis kärleksromaner måste hålla en något högre kvalitet för att det inte ska klassas ner som ”skräp”. Precis som Hirdman (2003) skriver om att man i samhället kan se ”självlara” överenskommelser om vad som är viktigt och vad som inte är det, och det som inte klassas som viktigt är sådant som den stereotypa maskuliniteten inte intresserar sig för (Hirdman, 2003, s. 64).

Erotisk litteratur köps in på de flesta biblioteken jag besökt, förutsatt att den håller tillräckligt hög kvalitet och inte slår över till att vara pornografi menar flera informanter. Den erotiska litteratur som räknas till klassiker köps ofta in, erotisk litteratur som inte räknas till klassiker köps i den mån den får bra recensioner och är skriven av en känd författare. Denna litteratur väljs alltså ut i stor mån grundat på vilken författare som skrivit den snarare än vad den har för innehåll. Våld och förnedring accepteras i högre grad om det förekommer i en klassiker eller i en bok skriven av en känd författare såsom exempelvis De Sade snarare än av en okänd, exempelvis Wahls Klitty-böcker.

Barsk (2007) anser att erotisk och pornografisk litteratur skall ses som kultur genom att denna är en del av samhället vi lever i. Därför, menar hon, hör denna litteratur hemma på folkbiblioteken på samma grunder som den övriga litteraturen som finns där. Att välja bort den erotiska och pornografiska litteraturen med skäl som att den är "obehaglig", "våldsamt" eller "udda" håller inte i längden skriver Barsk, vilket jag håller med om. Likaså håller jag med Barsk då hon frågar sig hur mycket av folkbibliotekens bestånd som skulle kunna gallras bort på samma kriterier som den erotiska litteraturen ofta gallras ut på. Hon menar att det ligger en poäng i att man lär sig sluta tänka på sex och sexualitet som någonting väsensskilt från övrigt mänskligt handlande, och verkligen ser till att döma erotisk och pornografisk litteratur på samma kriterier som den övriga litteraturen (Barsk, 2007, s. 68).

Jag tror att denna syn på erotisk och pornografisk litteratur kan ha att göra med synen på bibliotekets roll i samhället. Biblioteket är en institution för kultur, där man ska kunna hitta böcker som håller en viss litterär standard. Att biblioteket är en institution för kultur behöver inte innebära att all kultur kan eller bör rymmas här, det finns många typer av kulturyttringar som inte hittas i biblioteket. Pornografi kan vara ett exempel på sådan kultur. Alltså har man gjort uppdelningen "bra" och "dålig" kultur, det som räknas som "bra" kultur har ett existensberättigande på biblioteket och den "dåliga" kulturen har det inte. I min analys framgår att litteratur som innehåller mycket sex, framförallt av ett avvikande eller våldsamt slag, ligger i riskzonen för att klassas som pornografi, vilket inte ses som något med ett kulturellt värde och ofta inte är förenligt med samhällets moral. Flera av mina informanter uppgav att de helst valde bort den erotiska litteratur som de ansåg var för våldsamt, innehöll ett dåligt språk, eller där det förekom förnedring.

Erotisk litteratur förefaller ha ett högre kvalitetskrav på sig än "vanlig" skönlitteratur. Jag uppfattar det som att om den bok huvudsakligen handlar om sex och erotiska skildringar så krävs det en högre litterär kvalitet eller en "klassikerstatus" för att balansera upp detta. Mitt antagande kring varför det förhåller sig på detta sätt kan vara att en erotisk bok som är mediokert skriven och inte räknas till klassikerna inte har något annat synbart syfte än att göra sin läsare upphetsad, och kan då anses fylla samma funktion som någon form av pornografi, vilket mina informanter inte vill ha på biblioteket.

För att avgöra vad som skall få finnas på biblioteket och vad som inte bör finnas där, anser jag att man måste definiera vad biblioteket ska verka för och för vem. Skall biblioteket vara till för alla och betyder detta att allt skall finnas där eller att alla ska erbjudas möjligheten att läsa klassiker och annat som räknas till kvalitetslitteraturen? Man kan också fundera över om det ena måste utesluta det andra, om det inte kan finnas utrymme för både klassiker, populärlitteratur och andra litterära kulturyttringar. Om en användare besöker biblioteket och får veta att den litteratur han eller hon efterfrågar inte finns där av kvalitets-skäl så är frågan om denna person söker efter annan litteratur eller om denna går därifrån utan avsikt att komma tillbaka. Risker är förstås det sistnämnda och då har biblioteket förlorat en potentiell användare. En annan fråga är då om biblioteket måste vara till för alla, och om det inte räcker att bara tillmötesgå de behov som finns

hos den målgrupp som redan använder sig av biblioteket och trivs med det och att det inte är nödvändigt att locka nya grupper till biblioteket. Ett argument för att biblioteket ska vara lockande och intressant för alla och inte bara för de som förstår att uppskatta klassiker och så kallad kvalitetslitteratur skulle kunna vara att det på så sätt är lättare att motivera bibliotekets existensberättigande i samhället. Ett annat argument är att om en användare som för första gången besöker biblioteket och hittar den (populär)litteratur som denna söker efter så kanske denna nästa gång lånar något mer kvalitativt och lär sig uppskatta denna typ av litteratur. Samtidigt som biblioteken är till för alla, kan biblioteken inte täcka alla olika behov då en enda användares samtliga behov inte kan förväntas tillfredställas.

8. Sammanfattning

I denna studie undersöks bibliotekariers syn på populärlitteratur samt erotisk litteratur.

Syftet är att spegla urvalsproblematiken på folkbibliotek mot bakgrund av kvalitetsaspekter och den rådande urvals och inköpsituationen. Tre genrer undersöks och dessa var: a) populärlitteratur för kvinnor, b) populärlitteratur för män samt c) erotisk litteratur.

Valet av dessa genrer grundar sig på en önskan om att tydliggöra etiken och estetiken vid urvalsarbete och inköpsavgöranden på några svenska folkbibliotek då förhoppningen är att de utvalda genrerna väl ska illustrera denna problematik i urvalsprocessen. En vinkel, ur vilken inköpsproblematiken speglas, är hur folkbibliotekarier definierar kvalitet och hur de förhåller sig till detta begrepp. Detta är relevant då populärlitteratur inte sällan anses stå i ett motsatsförhållande till begreppet kvalitet, vilket kan påverka urvalet och inköpsprocessen då den litteratur som anses hålla en lägre kvalitet ofta inte finns med i BTJ-häftet.

Uppsatsens frågeställningar är följande:

- Hur ser inköpsprocessen ut på folkbibliotek gällande skönlitteratur?
- Hur definierar folkbibliotekarier kvalitet och vad har de för förhållningssätt till detta begrepp?
- Hur ser resonemangen ut kring populärromaner skrivna för män respektive kvinnor?
- Hur ser resonemangen ut kring erotisk litteratur?

Mitt teoretiska ramverk beskrivs i fyra avsnitt vilka behandlar hegemoni och kulturell hegemoni, mannen som norm, smakkultur samt kvalitet, vilka är i linje med studiens syfte och frågeställningar. Jag har använt mig av en kvalitativ metod och empirin består av sju intervjuer med sammanlagt åtta bibliotekarier som sysslar med inköp och urval vid sex olika bibliotek.

Resultatet av studien visar att tre av de sex biblioteken i min studie har skrivna inköpspolicyer, vilka är mycket allmänna. Det framgår att vägledande begrepp i urvalssammanhang skall vara kvalitet, saklighet, mångfald och tillgänglighet. Flera av informanterna använder sig av BTJ:s sambindningslistor när de gör sina urval och inköp medan andra har försökt komma ifrån detta på grund av ekonomiska skäl samt att de anser att urvalet tenderar att bli för ensidigt. Dessa informanter uppger att de istället försöker läsa mycket recensioner och hålla sig uppdaterade för att veta vad som kommer att bli aktuellt och som kommer att efterfrågas. Informanterna får regelbundet inköpsförslag ifrån allmänheten och i regel försöker de tillmötesgå dessa. I de fall de väljer bort ett inköpsförslag så kan det bero på att det föreslagna uppfattas som rasistiskt, kränkande, innehåller för mycket våld, eller att det är väldigt ”smalt”. Alla informanterna tycker att kvalitet är viktigt, flera menar dock att kvalitetsbegreppet inte är något definitivt begrepp utan kan innebära olika saker för olika personer. De uppger att de försöker ha ett kvalitetsperspektiv vid urval av litteratur, men kvalitetskravet är inte lika tungt vägande i dagsläget som det var förr. Bibliotekariernas kvalitetsdefinition kan ses som en del i den kulturella hegemonin där de har tolkningsföreträde att avgöra vad som är god kvalitet och inte, därmed förs kvalitetsdiskussionen på deras villkor, och deras kvalitetsuppfattning och personliga åsikter blir på så vis en samhällsnorm.

Populärlitteratur köps in då denna lånas mycket samt på efterfrågan, ibland väljs den dock bort av kvalitetsskäl. Tidigare så har flera författare av den typiska FLN-genren valts bort för inköp men det är inte lika hårt idag, dock är inte denna genre så efterfrågad längre. Populärlitteratur skriven av män och med män som främsta målgrupp köps in och flera informanter anger att de även historiskt sett varit mer generösa med att köpa in denna genre, i

jämförelse med exempelvis kärleksromaner som ofta läses av kvinnor, detta kan ha att göra med att mannen ses som norm i samhället. Erotisk litteratur förekom på alla biblioteken i studien utom ett och köps in i den mån den får goda recensioner eller räknas som klassiker, de kan också köpa in sådant som kommer i distributionsstödet. Min undersökning visar på att orsaker till att viss erotisk litteratur inte köps in kan vara att den är alltför våldsamt, förnedrande eller håller en låg kvalitet men förnedring och våld accepteras i högre grad om det förekommer i en erotisk klassiker, t.ex. Markis de Sades böcker, än om det förekommer i någon nyare erotisk bok av en mer okänd författare. Böcker som räknas som klassiker ses som finkultur i motsats till populärkulturen som inte åtnjuter den status som en klassiker har.

Källförteckning

Otryckta källor

Samtliga ljudupptagningar finns i författarens ägo.

Alexandra. Intervju 2008-03-18. Ljudupptagning finns.

Britt-Inger. Intervju 2008-03-14. Ljudupptagning finns.

Beata. Intervju 2008-04-04. Ljudupptagning finns.

Carin & Cecilia. Intervju 2008-03-19. Ljudupptagning finns.

Daniella. Intervju 2008-03-19. Ljudupptagning finns.

Eva. Intervju 2008-03-26. Ljudupptagning finns.

Fia. Intervju 2008-04-01. Ljudupptagning finns.

Tryckta källor

Andersson, Emilie (2005). *Barnbibliotekariers inköp av ungdomsböcker*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2005:66).

Barsk, Sanna (2007). *Erotisk och pornografisk skönlitteratur på svenska folkbibliotek*. Magisteruppsats 20 poäng, vt 2007. Institutionen för ABM. Uppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap, nr 336
<http://www.abm.uu.se/publikationer/2/2007/336.pdf>

Bergman, Bo & Klefsjö, Bengt (1991). *Kvalitet: från behov till användning* Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran & Boréus Kristina (red) (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys*. Studentlitteratur AB.

Bjarnehall, Magdalena & Godenäs Sanna (2005). *Bland ölmagar och spiror. En studie om 1960- och 2000 talets detektivromaner ur ett genusperspektiv*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2005:87).

Blomberg, Barbro (red); Widebäck, Göran (vetenskaplig red) (1992) *Biblioteket som serviceföretag : kunden i centrum*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden (FRN).

Forsén, Ulla (2000). *Att bygga broar – skönlitteraturen och bibliotekets roll // Den sköna skönlitteraturen: i och utanför biblioteket*. Lund: Bibliotekstjänst.

- Gans, Herbert J. (1999). *Popular culture and high culture: An analysis and evaluation of taste*. New York: Basic Books.
- Giselsson, Adina (1998). *Debatten som vägrade dö: Om folkbibliotekens inköp av skönlitteratur*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap, 1998:81).
- Hirdman, Yvonne (2003). *Genus – om det stabila föränderliga former*. 2:1 upplagan, Malmö: Liber.
- Hirdman, Yvonne (red) (1989). *Maktens former*. Stockholm: Carlsson.
- Höglund, Anna-Lena & Klingberg, Christer (2004). *Strategisk medieplanering för folkbibliotek*. Ort okänd: Janus.
- Hövenmark, Amelie (2006). *Bibliotek och populärlitteratur. En intervjuundersökning om biblioteks förhållande till populärlitteratur*. Magisteruppsats vt 2006 Påbyggnadsutbildning i biblioteks och informationsvetenskap Umeå universitet.
- Jansson, Britta-Lena (1996) *Det här var svårt. Referenstjänstens kvalitet vid folkbiblioteken*. Stockholm, Statens kulturråd.
- Johansson, Roger & Nilsson, Kersti (1984). Debatten kring folkbibliotekens inköp av skönlitteratur 1960-1975: dokumentation och analys. Borås: (Specialarbete / Högskolan i Borås. Institutionen bibliotekshögskolan 1984:119).
- Karlsson, Maria (2005). *Romantiklitteratur och genus. En text och läsundersökning* Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 2005:133).
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (1997). *Demokrati og hegemoni*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.
- Lundhag, Malin E (2007). *Svensk chick-lit 1996-2006. En undersökande genrediskussion av svensk chick-lit*. Magisteruppsats vt 2007 Påbyggnadsutbildning i biblioteks och informationsvetenskap Umeå universitet.
- Lundquist, Ulrika (2000). Att bygga broar – skönlitteraturen och bibliotekets roll // *Den sköna skönlitteraturen: i och utanför biblioteket*. Lund: Bibliotekstjänst.
- Lunqvist, Ulla (1991). *Sagor om sex och skräck. Populärromanen ännu en gång*. Lund, Bibliotekstjänst.

Recksén, Sofia (1997). *Sandemose – inte Sandemo. En översikt av populärlitteratur och folkbibliotekens policy*. Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 1997:29).

Skoglund, Maria (1997). *Litteraturens två kön. Om manligt och kvinnligt läsande*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap 1997:89).

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur, Lund.

Yrliid, Rolf (1994). *Litteraturens villkor*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Zachrisson, Göran, mfl. (1972). *Populärlitteratur. Sex kritiker om några representativa genrer*. Lund, Bibliotekstjänst.

Öhman, Anders (2002) *Populärlitteratur: De populära genrernas estetik och historia*. Studentlitteratur Lund.

Elektroniska källor

Bibliotekslagen. <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1996:1596>

Bibliotekstjänst. <http://www.btj.se/>

Nationalencyklopedin, nätupplaga. www.ne.se (besökt 2008-02-19). Sökterm ”populärlitteratur”.

Nationalencyklopedin, nätupplaga. www.ne.se (besökt 2009-01-28). Sökterm ”erotisk litteratur”.

Bilaga: Mail till biblioteken

Hej!

Jag studerar vid Högskolan i Borås och ska skriva en magisteruppsats inom biblioteks- och informationsvetenskap under vårterminen. Jag tänker studera inköp av skönlitteratur på folkbiblioteken. Jag skulle därför vilja intervjua en bibliotekarie som ansvarar för inköp och urval av skönlitteratur för vuxna.

Intervjun planeras till ett tillfälle och beräknas ta ungefär en timma. Jag vill genomföra intervjuerna under veckorna 12-14, men jag anpassar mig naturligtvis till era önskemål om detta inte är praktiskt genomförbart.

Vänligen meddela mig senast fredagen den 7:e mars om ni har möjlighet att bidra till min studie. Som blivande bibliotekarie är jag mycket tacksam om jag får ta del av ert arbete. Som deltagande i min studie är naturligtvis både biblioteket och informanten garanterade konfidentiell behandling.

Om ni har några frågor eller vill ha mer information om studien, så är ni välkomna att maila mig på xxxxxxxxxxxxxx, mitt telefonnummer är xxxxxxxxxx.

Med vänlig hälsning

Malin Almqvist

Bilaga: Intervjumall

Vad heter du?

Hur länge har du arbetat som bibliotekarie?

Hur länge har du arbetat på detta bibliotek?

Vilka arbetsuppgifter har du?

Finns det något område inom skönlitteraturavdelningen som du är speciellt intresserad av?

Har ditt bibliotek någon speciell inriktning/målgrupp?

Finns det någon allmän inköspolicy på detta bibliotek?

Hur går inköpsprocessen till?

Hur påverkar BTJ häftets recensioner ert urval av vilken litteratur som köps in?

Hur förhåller ni er till inköpsförslag från låntagare?

Vad anser du att en inköpsansvarig bör kunna för att göra bra inköp?

Vad uppfattar du som svårt i inköpssituationen?

Vad väljs bort och varför?

Har ni någon gång fått kritik av låntagare för böcker ni valt att köpa in?

Har ni fått någon kritik av låntagare för att ni valt att inte köpa in vissa böcker?

Vad har ni för förhållningssätt till kvalitet, vad har kvalitet för betydelse/roll i urvalssammanhang?

Hur definierar du kvalitet?

Hur förhåller ni er till populärlitteratur för kvinnor? (Förslag på författare) Jackie Collins, Margit Sandemo, Virginia Andrews, Jean M Auel.

Varför väljer ni att köpa in detta/inte köpa in detta?

Hur förhåller ni er till populärlitteratur för män? (Förslag på författare) Jan Guillou, Frederick Forsyth, John Grisham.

Varför väljer ni att köpa in detta/inte köpa in detta?

Hur ser ni på inköp av erotisk litteratur? (Förslag på författare) Anais Nin, Pauline Réage, Markis de Sade.

Varför väljer ni att köpa in detta/inte köpa in detta?

Är det något du vill tillägga?